

บทที่ 8

ลัทธิธรรมชาตินิยม (Naturalism)

1. ความเป็นมา

ปรัชญายุคใหม่ซึ่งเริ่มตั้งแต่สมัยของเดส์การ์ตส์ (Descartes) มานี้มีปัญหาสำคัญคือ ปัญหาเกี่ยวกับความรู้ ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ มีการแยกผู้รู้ กับสิ่งที่ถูกรู้เป็นคนละสิ่งกัน ทำให้เกิดคู่ตรงข้ามขึ้นมากมาย เช่น “มนุษย์” ตรงข้ามกับ “ธรรมชาติ” “สิ่งเหนือธรรมชาติ” ตรงข้ามกับ “สิ่งที่เป็นธรรมชาติ” “วิญญาณ” ตรงข้ามกับ “สสาร” “จิต” ตรงข้ามกับ “กาย” “ตัวตน” ตรงข้ามกับ “สิ่งที่ไม่ใช่ตัวตน” ทั้งหมดที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า นักปรัชญาได้มีการแยกจิตผู้รู้ไว้ส่วนหนึ่งซึ่งอาจรวมถึงสภาวะของจิตเข้าไปด้วย และวางโลกในฐานะที่เป็นสิ่งที่ถูกรู้ไว้อีกส่วนหนึ่ง และอธิบายว่าจิตสามารถรู้ได้แต่เพียงสิ่งที่อยู่ในประเภทเดียวกับตนเท่านั้น จิตจึงถูกปิดกั้นจากโลกที่ตนใคร่รู้ ถ้าหากว่าจิตและเนื้อหาของจิตซึ่งหมายถึงประสบการณ์นั้น เป็นที่เข้าใจว่าอยู่ในลักษณะของวิญญาณ มันจึงเป็นสิ่งคนละประเภทกับโลกธรรมชาติของเหล่าสสารแล้ว ปัญหาเรื่องความรู้ก็จะกลายเป็นปัญหาสำคัญและแก้ไขไม่ได้เลย เพราะยากที่จะอธิบายว่า จิตมนุษย์รู้จักโลกของธรรมชาติ หรือสสารอย่างไร และถ้าถือว่า “ตัวตน” คือ จิตผู้รู้เป็นสิ่งที่ “สิ่งที่ไม่ใช่ตัวตน” ซึ่งรวมถึงโลกแห่งสสารและจิตอื่น ๆ เป็นอีกสิ่งหนึ่งแล้ว ตัวตนจะสามารถรู้อะไรที่อยู่นอกเหนือความคิดของตนเอง หรือสภาวะจิตของตนเองอย่างไร ยิ่งกว่านั้น ถ้าหลักการที่จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงในเหตุการณ์ธรรมชาติเป็นที่เข้าใจว่าอยู่นอกธรรมชาติ คือ อยู่ในสิ่งเหนือธรรมชาติแล้ว ปัญหา ก็จะยิ่งซับซ้อนขึ้น หรือ อาจเป็นไปได้ว่า จิตมนุษย์รู้หลักการที่ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติได้ แต่ไม่อาจรู้ในการเปลี่ยนแปลงนั้น

นักปรัชญาสมัยใหม่บางคน เป็นทวินิยมอย่างชัดเจนโดยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างจิตผู้รู้กับโลกสสารบนสมมติฐานของความเป็นคู่ขนานระหว่างจิตกับธรรมชาติ เช่น จอห์น ฟิสก์ (John Fiske) และฟรานซิส เวย์แลนด์ (Francis Wayland) ซึ่งเสนอความคิดว่า ธรรมชาติของจิตมนุษย์มีอำนาจในการรู้จักสสารและสสารก็มีอำนาจที่จะถูกรู้โดยจิต ทั้งนี้ได้ละเลย

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากความแตกต่างของสองสิ่งนี้ นักปรัชญาอีกไม่น้อยที่พยายามจะแก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้โดยทอนสสารลงเป็นบางรูปแบบของจิต และทอนจิตลงเป็นบางรูปแบบของสสาร ซึ่งก็จะเกิดปัญหาตามมา คือ ถ้าหากว่าสิ่งที่เรารู้ว่าเป็นสสารนั้นเป็นบางรูปแบบของจิตแล้ว จิตจะมีความสามารถที่จะรู้จักซึ่งกันและกันอย่างไร และถ้าจิตผู้รู้เป็นบางรูปแบบของสสาร เช่น เป็นพลังงานทางฟิสิกส์แล้ว สสารจะรู้จักตัวเองอย่างไร

ในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 นักคิดอเมริกันกลุ่มหนึ่งรู้สึกเบื่อหน่ายต่อคำตอบของพวกทวินิยม และพวกนิยมการทอนลง (reductionist) นักคิดกลุ่มนี้เรียกตัวเองว่า “นักธรรมชาตินิยม” แต่แถลงว่า ลัทธิธรรมชาตินิยมของเขาไม่ใช่ลัทธิหรือระบบ แต่เป็นเพียงทัศนคติ ความรู้สึก โครงการ หรือ อารมณ์ เท่านั้น ซึ่งเกิดจากทัศนะที่ว่า สิ่งใดก็ตามที่มนุษย์พบเห็นภายในขอบเขตแห่งประสบการณ์ของเขานั้นล้วนเป็นธรรมชาติ ธรรมชาติเท่านั้น คือความเป็นจริง พวกธรรมชาตินิยมจะเป็นปฏิปักษ์ต่อปรัชญาทุกลัทธิที่ยอมรับว่า ความเป็นจริงที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติซึ่งมีอำนาจกำหนดและชี้นำธรรมชาติและชีวิตมนุษย์ ในส่วนของทฤษฎีความรู้ในปัญหาเรื่องทวินิยม ระหว่างจิตกับสสารนั้น พวกธรรมชาตินิยมมองเห็นว่าปัญหานี้เกิดจากการที่มนุษย์มักจะคิดว่า ต้องมีสิ่งที่รองรับคำพูดที่แสดงถึงสิ่งที่มีอยู่ในภาษาปรัชญาดั้งเดิมไม่พอใจที่จะคิดว่า มนุษย์มีการกระทำที่แน่นอน และปฏิบัติในวิถีที่แน่นอน บางครั้งทำด้วยความคิด บางครั้งทำด้วยอารมณ์ บางครั้งทำตามความต้องการทางกาย ปรัชญาดั้งเดิมจึงแบ่งมนุษย์ออกเป็นส่วน ๆ และคิดว่า ส่วนต่าง ๆ เหล่านี้กระทำการโดยแยกจากกัน ต่างฝ่ายต่างก็กระทำตามแบบของตน และมีการตั้งชื่อให้กับส่วนต่าง ๆ เช่น จิต ความรู้สึก กาย โดยต่างก็เป็นรูปธรรมที่มีชีวิตของตนเอง ในที่สุดก็ลืมนึกไปว่ามีมนุษย์โดยส่วนรวมจนเกิดปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ขึ้นมา แต่ถ้าเราย้อนกลับขบวนการนี้ และคิดเสียใหม่ว่าจิตเป็นชื่อเรียกสำหรับมนุษย์โดยส่วนรวมซึ่งกระทำในเชิงความคิด ความรู้สึกเป็นชื่อเรียกสำหรับมนุษย์โดยส่วนรวมที่กระทำในเชิงอารมณ์ และกายเป็นชื่อเรียกสำหรับมนุษย์โดยส่วนรวมซึ่งกระทำในเชิงกายภาพ ถ้าคิดอย่างนี้แล้วจะไม่มี และไม่เคยมีรูปธรรมที่รองรับคำพูดที่เราเรียกส่วนต่าง ๆ เหล่านี้ มีแต่มนุษย์โดยส่วนรวมเท่านั้น เหตุนี้ปัญหาเรื่องทวินิยมของจิตกับกายหรือสสารก็จะหมดไป มีแต่มนุษย์ผู้กระทำในแบบต่าง ๆ แต่ทวินิยมอาจมีประโยชน์ในแง่ของการวิเคราะห์ปัญหาปรัชญา คือ ถ้าเราต้องการจะวิเคราะห์ตั้งแต่ละส่วน เราก็แยกส่วนประกอบต่าง ๆ ออกจากกันและต้องไม่ลืมที่จะรวมสิ่งที่แยกออกไปนั้นกลับเข้าด้วยกัน อย่าคิดว่าสิ่งที่เราสามารถแยกได้ด้วยความคิด จะต้องแยกจากกันในความเป็นจริงด้วย

สำหรับการโต้ตอบต่อลัทธินิยมการทอนลงนั้นมีข้อความที่เขียนโดยนักธรรมชาตินิยม ชื่อ สเตอร์ลิงก์ แลมเพรชท์ (Sterling Lamprecht) แห่งวิทยาลัยแอมเฮิร์ทส์ (Amherst College) ดังนี้ “ธรรมชาติของสิ่งใด ๆ อาจเป็นมากกว่าที่มันถูกพบว่าเป็น โดยการประจักษ์อย่างแน่นอนหรือเสมอไป แต่ประเด็นอยู่ที่ว่า อย่างน้อยที่สุด ทุก ๆ สิ่งเป็นอย่างไรที่มันถูกกำหนดให้เป็นภายในประสบการณ์”¹ ความหมายของข้อความนี้ก็คือ สสารไม้อาจจะถูกทอนลงให้เป็นรูปแบบของจิตได้ ถ้าคนเรามีประสบการณ์ต่อสิ่งใดก็ตามในแบบที่มันเป็นสสาร ความ เป็นสสารของมันคือ ลักษณะอย่างหนึ่งที่ไม่อาจจะเปลี่ยนโอนไปได้ และถ้าเราศึกษาวัตถุ อย่างรอบคอบแล้ว เราอาจค้นพบลักษณะต่างๆ ในวัตถุมากมาย ซึ่งเราไม่เคยสงสัยมาก่อนในการมีประสบการณ์ครั้งแรก ดังนั้น ประสบการณ์ครั้งแรกไม้อาจจะทอนลงเป็นความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของวัตถุได้

นักธรรมชาตินิยมทั้งหลายอาจจะมีความเห็นต่อธรรมชาติต่างกันไปแต่สมมติฐานที่ทุกคนเชื่อเหมือนกันก็คือ มีสิ่งในประเภทที่สามารถสังเกตได้ในจักรวาลซึ่งการอธิบายถึงประเภทนี้จะออกนอกขอบเขตธรรมชาติไม่ได้ ธรรมชาติ หมายถึง วัตถุต่างๆ รวมทั้งความสัมพันธ์ เช่น การเจริญเติบโต ความตาย การเกิด การเปลี่ยนแปลง การคงตัว รูปแบบก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ ระบบของธรรมชาติเป็นสิ่งที่บรรจุภายในตัวเอง พอเพียงในตัวเอง และเป็นเครื่องอธิบายตัวเอง ธรรมชาตินั้นรวมเอาธาตุที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงและธาตุที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความสัมพันธ์ที่แน่นอน วัตถุที่เปลี่ยนแปลง เหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และรูปแบบที่เปลี่ยนแปลง ธรรมชาติยังรวมถึงมนุษย์ทั้งหมด ชีวิตของมนุษย์เป็นขบวนการธรรมชาติ ความตายและการแยกสลายของมนุษย์เป็นการรวมกันอีกครั้งหนึ่งของธาตุธรรมชาติที่มาประกอบกันเข้าเป็นร่างกายมนุษย์ ไม่มีด้านใดของมนุษย์ที่อยู่นอกขอบข่ายของธรรมชาติ เราอาจจะกล่าวถึงวิญญาณ หรือ จิตของมนุษย์ได้ก็ในความหมายที่เป็นพฤติกรรมทางธรรมชาติเท่านั้น เราไม้อาจจะอธิบาย “วิญญาณ” ของมนุษย์ว่าเป็นสิ่งอมตะ เพราะจะเป็นการทำให้วิญญาณของมนุษย์อยู่พ้นขอบเขตของธรรมชาติ ดังนั้น สำหรับธรรมชาตินิยมจะไม่มีสิ่งที่ขัดแย้ง ไม่ละเลยประสบการณ์ของมนุษย์ ยอมรับคุณลักษณะที่สามารถเข้าใจได้ของจักรวาลที่มีอยู่จริง

ลักษณะพื้นฐานของวิธีการที่พวกธรรมชาตินิยม เรียกว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งแตกต่างจากวิธีการอื่น ๆ ที่นักปรัชญาหลายคนใช้กัน ก็คือ วิธีการนั้นต้องเป็นสาธารณะ กิจกรรมการค้นคว้าของนักปรัชญาธรรมชาตินิยม ต้องเปิดให้สาธารณะได้มีการตรวจตรา และทดสอบ พวกธรรมชาตินิยมจะปฏิเสธความรู้ที่อ้างว่า ได้จากวิธีการทางไสยศาสตร์

วิธีการที่เป็นอัตนัย หรือ การหยั่งรู้ด้วยจิตใจ มีเรื่องที่ยังคงถกเถียงกันอยู่คือ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้มาตรการของการพิสูจน์ความจริงอย่างเปิดเผยต่อเรื่องการตัดสินคุณค่า นักธรรมชาตินิยมกลุ่มหนึ่งยืนยันว่า การตัดสินคุณค่าเป็นเรื่องของการแสดงออกที่เป็นความชอบส่วนตัว จึงไม่มีสาระสำคัญทางปรัชญา อีกกลุ่มหนึ่งเชื่อว่า การตัดสินดังกล่าวจำเป็นต้องเปิดสู่การตรวจสอบของสาธารณะมากเท่า ๆ กับข้อเสนอในด้านอื่น ๆ ของปรัชญา

นอกจากนี้แล้ว ในเรื่องของ “จิต” (mind) นั้น ได้กล่าวแล้วว่า พวกธรรมชาตินิยมถือว่า จิตไม่ใช่อวัยวะพิเศษ หรือสิ่งที่ไม่ได้เป็นกายภาพ ซึ่งอยู่ภายในร่างกายซึ่งเป็นกายภาพ จิตน่าจะเป็นชื่อสำหรับแบบที่แน่นอนของพฤติกรรมของอินทรีย์มนุษย์ ดังนั้น เราไม่อาจจะแยกความแตกต่างอย่างเด็ดขาดระหว่างพฤติกรรมทางจิต ทางชีววิทยา และทางกายภาพ ซึ่งไม่ได้หมายความว่า การทำงานของจิตสามารถจะทอนลงได้เป็นพฤติกรรมทางชีววิทยา หรือ ทางกายภาพ หรือ ไม่มีความแตกต่างใด ๆ ระหว่างสิ่งเหล่านี้ แต่มีความต่อเนื่องบางอย่างระหว่างการทำงานในแบบต่าง ๆ กัน คือ พฤติกรรมทางจิตนั้น พัฒนขึ้นจากพฤติกรรมที่เกิดขึ้นก่อน นั่นคือ ส่วนหนึ่งของความคิดแบบวิวัฒนาการของลัทธิธรรมชาตินิยม ที่ว่า ชีวิตต้องเกิดขึ้นโดยกระบวนการวิวัฒนาการจากสิ่งไม่มีชีวิต ภายใต้สถานการณ์แน่นอน จิตเกิดจากสิ่งที่ไม่ใช่จิต โดยการวิวัฒนาการเช่นกัน ดังนั้น จุดแบ่งที่แน่นอนระหว่างการมีชีวิตกับการไม่มีชีวิตจึงไม่อาจกำหนดได้ เช่นเดียวกัน จุดแน่นอนที่พฤติกรรมทางจิตเริ่มต้นขึ้นก็ไม่อาจกำหนดได้ นักสัตววิทยา ชื่อ จอร์จ คอกฮิลล์ (George Ellott Coghill) ได้พบหลักฐานบางอย่างเกี่ยวกับแบบของพฤติกรรมที่เหมือนกับจิตซึ่งเขาเรียกว่า “สมาพจิต” (mentation) ในตัวอ่อนของจิ้งจกชนิดหนึ่ง คุณลักษณะของพฤติกรรมทางจิตในตัวอ่อนของจิ้งจกพัฒนาขึ้นจากการที่มันตอบสนองต่อสิ่งเร้าในฐานะที่เป็นเครื่องแสดงมากกว่าจะเป็นวัตถุ คือ เป็นการตอบสนองต่อความหมายของสิ่งเร้า พฤติกรรมทางจิต คือ การตอบสนองซึ่งผลที่เป็นไปได้ของสิ่งเร้า นั้นเป็นสิ่งที่สามารถคาดหมายล่วงหน้าได้ ในการปฏิบัติการทางจิต ผลในอนาคตของสิ่งเร้าจะเป็นไปเหมือนกับภาวะปัจจุบัน ดังนั้น คุณลักษณะทั่วไปของจิต ก็คือ วัตถุของจิต หรือ ความหมายนั่นเอง แต่ในทัศนะของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักธรรมชาตินิยมคนหนึ่ง ถือว่า ความหมายเป็นลักษณะธรรมชาติของเหตุการณ์ธรรมชาติทั้งจิตและวัตถุ คือ ลักษณะที่แตกต่างกันของเหตุการณ์ที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งสสารได้แสดงออกถึงความสัมพันธ์ของมันตามลำดับ และจิตแสดงออกในประเภทของความหมายในความสัมพันธ์ทางตรรกวิทยา ดังนั้น สำหรับดิวอี้ ในบางความหมาย จิตเป็นสิ่งที่มิได้อยู่จริง และเป็นสิ่งภายนอก และขบวนการของความคิด หรือ ตรรกวิทยานำมนุษย์ไปสู่ขอบเขตของ

ความหมายและความเกี่ยวเนื่องทางตรรกวิทยาซึ่งมีอยู่จริง ทักษะเช่นนี้ของดิอ์ไปไกลเกินกว่านักธรรมชาตินิยมคนอื่น ๆ มากนัก นักธรรมชาตินิยมที่สนใจทฤษฎีตรรกวิทยาสัมัยใหม่ไม่เห็นด้วยที่จะถือว่า ตรรกวิทยาเป็นบางสิ่งที่มากไปกว่าวิธีการ เช่น ศาสตราจารย์เอิร์นเนสท์ นาเกล (Ernest Nagel) แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย แสดงความเห็นว่ หลักการของตรรกวิทยาไม่ใช่ลักษณะเชิงพรรณนาของโครงสร้างภายใน และแผ่ขยายไปทั่วของวัตถุ เราไม่อาจถือว่า ขบวนการเฉพาะทางตรรกวิทยาเป็นการแสดงออกของขบวนการเฉพาะทางฟิสิกส์หรือชีววิทยา แม้ว่าหลักการทั่วไปเรื่องความต่อเนื่องกันนั้นยอมรับได้ ยิ่งกว่านั้น หลักการทางตรรกวิทยาจะถือว่าเป็นความจริงโดยจำเป็นไม่ได้ เว้นแต่ในการอ้างอิงการใช้ภาษาเท่านั้น

อีกเรื่องหนึ่งที่นักธรรมชาตินิยมไม่ลงรอยกัน คือ เรื่องภาระหน้าที่ของนักปรัชญา บางกลุ่มมีความเห็นว่า ปรัชญาไม่ได้มีหน้าที่ค้นคว้าถึง คุณลักษณะทั่วไปสูงสุดของธรรมชาติ หรือ ค้นคว้า “ประเภท” ของสิ่งที่มีอยู่ แต่ปรัชญาต้องเป็นผู้กำหนดความหมาย หรือ วิเคราะห์ภาษาในรูปแบบที่สามารถเข้าใจได้ นักธรรมชาตินิยมบางคนยอมรับความสำคัญของการวิเคราะห์ภาษา แต่ก็ยืนยันว่าการค้นคว้าเรื่องประเภทโดยการศึกษาสิ่งที่มีอยู่ เพื่อวิเคราะห์ความหมายของเทอมที่เราใช้อธิบายถึง คุณลักษณะต่าง ๆ ก็เป็นส่วนหนึ่งของงานทางปรัชญาด้วยเช่นกัน และในเรื่องของการแยกประเภทนี้เอง ก็มีข้อสรุปที่แตกต่างกัน พวกหนึ่งมีความคิดใกล้เคียงกับนักสสารนิยมยุคต้น ๆ คือ แบ่งประเภทของสิ่งที่มีอยู่ออกเป็น สสาร การเคลื่อนที่และพลังงาน ส่วนอีกพวกหนึ่งมีความคิดใกล้เคียงกับพวกสสารนิยมแบบทอนลง คือ แบ่งประเภทออกเป็นเหตุการณ์ คุณสมบัติ และความสัมพันธ์ ความคิดเห็นที่แตกต่างกันนี้กล่าวได้ว่าสืบเนื่องมาจากความสนใจและภูมิหลังของนักธรรมชาตินิยมแต่ละกลุ่ม กลุ่มหนึ่งสนใจวิทยาศาสตร์ด้าน “โครงสร้าง” เช่น วิชาฟิสิกส์ และคณิตศาสตร์ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งสนใจวิทยาศาสตร์ด้าน “การทำหน้าที่” เช่น วิชาชีววิทยาและสังคมศาสตร์ นี่คือ ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างพวกธรรมชาติรุ่นแรก ๆ ซึ่งกลายเป็นเรื่องที่มีความสำคัญน้อยมากสำหรับนักธรรมชาตินิยมรุ่นหลัง ๆ เพราะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในทฤษฎีทางฟิสิกส์มีความสำคัญมากกว่าการแบ่งประเภท

ฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อพวกธรรมชาตินิยมได้แถลงว่า มาตรฐานทางศีลธรรมและสุนทรียศาสตร์นั้นไม่อาจจะให้เหตุผลได้ในปรัชญาธรรมชาตินิยม เพราะมีขอบเขตภายในเรื่องของกายภาพและสสาร ห่างไกลจากเรื่องของจิตวิญญาณ ในประเด็นนี้พวกธรรมชาตินิยมได้ตอบได้ว่า ปรัชญาของเขาเป็นความพยายามที่จะพิจารณาเรื่อง “จิตวิญญาณ” อย่างยุติธรรม เช่นเดียวกับเรื่อง “กายภาพ” และพิจารณาเรื่องของ “คุณค่า” เช่นเดียวกับเรื่อง

“ข้อเท็จจริง” เพราะสำหรับประสบการณ์ของมนุษย์ คุณค่าไม่ต่างจากข้อเท็จจริง มาตรฐาน จุดมุ่งหมาย และเป้าหมายของเหตุการณ์ล้วนเป็นธรรมชาติเท่า ๆ กับสาเหตุของมัน เป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ในขอบเขตของอวกาศ - เวลาจุดประสงค์ก็เช่นกัน ธรรมชาติที่มันเกิดขึ้นภายใน ประสบการณ์ของมนุษย์ เพราะจุดประสงค์เป็นคุณสมบัติที่เป็นธรรมชาติของเหตุการณ์ ธรรมชาติ เพราะถ้าเรากล่าวถึงจุดประสงค์ เราจำเป็นต้องกล่าวถึงการบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ในขอบข่ายของประสบการณ์มนุษย์เช่นเดียวกัน มาตรฐานของความจริง ความดี และความงาม ก็ปรากฏขึ้นในโฉมหน้าของธรรมชาติ และเป็นประสบการณ์ของมนุษย์ ด้านหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม การยืนยันของนักปรัชญาธรรมชาตินิยมว่า จุดประสงค์และคุณค่า เป็นเรื่องธรรมชาตินั้นไม่ได้เป็นการชี้บอกว่า ธรรมชาติภายนอกเป็นศีลธรรม หรือ ธรรมชาตินั้นสำนึกว่าต้องพัฒนาไปเพื่อสนองต่อจุดประสงค์ของมนุษย์ เช่น เรากล่าวได้ว่า จุดประสงค์ของเมล็ดพันธุ์ดอกไม้ คือ การเติบโตเป็นดอกไม้ แต่เราไม่อาจจะกล่าวว่า จุดประสงค์ของมันคือ การถูกนำไปกลัดติดที่อกเสื้อของเจ้าสาว ดังนั้น ธรรมชาติในแบบดังกล่าวไม่สนใจว่ามนุษย์จะตัดสินใจหรือนำมันไปใช้ประโยชน์อย่างไรทั้งสิ้น

สำหรับนักปรัชญาสำคัญในลัทธิธรรมชาตินิยม ในที่นี้จะกล่าวถึง ปรัชญาของ จอร์จ ซันตายานา (George Santayana) ซึ่งจัดเป็นนักธรรมชาตินิยมผู้มีความชื่นชมในอาณาจักรของจิตวิญญาณ แม้ว่าจะยอมรับความสำคัญของธรรมชาติ

2. จอร์จ ซันตายานา (ค.ศ. 1863 - 1952)

ประวัติและลักษณะทั่วไปของปรัชญาของซันตายานา ซันตายานาเป็นผู้ที่ยอมรับกันว่ามีภูมิหลังทางวัฒนธรรมกว้างขวางที่สุด และมีแนวการเขียนที่สละสลวยที่สุด เขาเกิดที่ สเปน และเดินทางมายังอเมริกา เมื่ออายุ 9 ขวบ จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และได้ศึกษาต่อทางด้านปรัชญากับ วิลเลียม เจมส์ และ โจเซ รอยซ์ ต่อมาได้เป็นอาจารย์สอนที่ฮาร์วาร์ด จนถึงอายุ 50 จึงลาออกมาเพื่อเขียนหนังสือและท่องเที่ยว ในช่วงสุดท้ายของชีวิตได้ไปใช้ชีวิตในยุโรป ซันตายานา คิดว่าตนเองเป็นกวีมากกว่านักปรัชญา บทกวีของเขาหลายบทมีความไพเราะ แต่ว่าผลงานด้านปรัชญาของเขากลับเป็นที่ชื่นชอบมากกว่า

ซันตายานาจะแสดงออกถึงความสัมพันธ์กับอุดมคติสูงสุดของมนุษย์ในเรื่องของความจริง และความงามอยู่เสมอ ความสนใจเบื้องต้นของเขายู่ที่ปรัชญาศีลธรรม ซึ่งเขาหมายถึง การพิจารณาสิ่งที่ดีเลิศทั้งหลายซึ่งจิตวิญญาณเป็นตัวให้ความหมาย และ หมายถึงชีวิตที่มีความเข้าใจในสภาพของตัวเอง เขารู้สึกว่า ทศนะในเรื่อง ความดี ความจริง และความงามจำต้องขึ้นอยู่กับ การยอมรับในสิ่งที่มีอยู่อย่างธรรมชาติและ การยอมรับในเรื่อง

การรู้แบบสัญนิยม (เชิงวิจารณ์) ธรรมชาติเป็นตัวที่ทำให้เกิดอุดมคติของมนุษย์และมนุษย์พยายามจะควบคุมธรรมชาติ เพื่อที่จะปรับปรุงธรรมชาติให้เข้ากับอุดมคติ ชันตายนานาเชื่อมั่นว่า อุดมคติทั้งหลายเป็นธรรมชาติในต้นกำเนิดของมัน และธรรมชาติทั้งหมดเป็นอุดมคติในแง่ของความเป็นไปได้ นี่คือ ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับอุดมคติ ปรัชญาศีลธรรมจึงเป็นการประเมินค่ากิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ซึ่งรวมทั้งปรัชญาด้วย ประเมินค่าในแง่ของการเป็นสิ่งที่ดีเลิศ หรือมีคุณค่าซึ่งธรรมชาติได้เสนอแนะและรักษาไว้ กล่าวได้ว่า ไม่มีนักปรัชญาอเมริกันคนใดที่จะยืนยันได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งเท่าชันตายนานาว่า ตัวธรรมชาติเองนั้นเป็นกลางในทางศีลธรรม²

จากอิทธิพลของนักปรัชญากรีก และปรัชญาของสปิโนซา (Spinoza) นั้นเอง ที่ทำให้ ชันตายนานาได้พบการรวมกันของแนวคิดสองเรื่องที่จำเป็นต่อความคิดของเขา คือ ธรรมชาตินิยมเป็นแรงดลใจของเหตุผล เนื่องจากธรรมชาตินิยมเป็นจุดกำเนิดและประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ และขณะเดียวกันก็เชื่อสัตย์ต่อความรู้สึกทางศีลธรรมด้วย นี่คือ พื้นฐานที่จะอธิบาย “สิ่งที่เขาคิดว่าปรัชญาควรจะเป็น” นั่นคือ “การแสดงบทบาทอย่างอิสระของจิตที่ไตร่ตรองถึงสิ่งที่มีอยู่ต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา” ปรัชญาจึงไม่ใช่ศาสตร์หนึ่งในจำนวนศาสตร์ทั้งหลาย และก็ไม่ใช่ศิลปะอย่างหนึ่งในจำนวนศิลปะต่าง ๆ แต่เป็น “ความพยายามที่จะทำให้เกิดความสมดุลย์แก่จิตเพื่อที่จะใช้ประโยชน์ศาสตร์ และศิลปะทั้งหลายอย่างประสานกลมกลืนกันให้เป็นรูปภาพของธรรมชาติ และความเป็นมนุษย์ที่แท้จริงเท่าที่จะเป็นไปได้”³

นี่คือทัศนะที่แยกปรัชญาออกจากสิ่งอื่น ๆ ซึ่งถ้าเราย้อนไปดูในยุคกรีกโบราณ ปรัชญาคือ วิธีการในการแสวงหาความรู้หรือปัญญา เป็นความพยายามที่จะรู้และมีชีวิตอยู่ โดยสิ่งที่มีค่าควรรู้และควรรักษา ชันตายนานายอมรับคำจำกัดความอันนี้ของปรัชญา และพยายามจะตีความให้เข้ากับโลกสมัยใหม่ และการวิจารณ์อย่างระมัดระวัง การเป็นวิธีการในการแสวงหาความรู้หรือปัญญานั้น ปรัชญาต้องปรับปรุงทั้งความเข้าใจเชิงวิเคราะห์ และความพึงพอใจในจินตนาการ ปรัชญาต้องแยกตัวเองออกจากสิ่งที่มีอยู่เพื่อที่จะวางตัวเองอยู่ในจุดที่ถูกต้อง แต่จะถอดถอนตัวเองออกไปจากระเบียบของวัตถุในธรรมชาติไม่ได้ ในการปรับปรุงความคิดเชิงวิเคราะห์และจินตนาการนั้น นักปรัชญาต้องพยายามมองว่าสิ่งใดมีค่าควรแก่การพิจารณา และต้องหลีกเลี่ยงการถูกหลอกอีกด้วย นักปรัชญาต้องศึกษารูปแบบที่เป็นสาระสำคัญจากโลกที่ปรากฏ แต่ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างรูปแบบ หรือสารัตถะหรือ ความหมายทางสัญลักษณ์กับความจริงตามตัวอักษร สัญลักษณ์และสิ่งที่มีมนุษย์แต่งขึ้นจากจินตนาการ หรือ ความสำนึกทางสุนทรียศาสตร์ไม่ควรจะไปสับสนกับสิ่งที่มีอยู่ทั้ง

หลายซึ่งเป็นธรรมชาติและสสาร มนุษย์มีแนวโน้มที่จะถูกชักนำไปโดยสัญลักษณะ ที่เขาใช้ โดยสิ่งที่เขาคิด และโดยความงามที่เขา มีประสบการณ์ และมักสับสนระหว่างสภาพที่วัตถุ ปรากฏ กับ สภาพที่แท้จริงของวัตถุ เพื่อย้ำถึงความแตกต่างที่สำคัญนี้ ชันดาเยนาจึงยืนยัน ความแตกต่าง ระหว่าง “สารัตถะ” (essence) กับ “การมีอยู่” (existence)

สารัตถะ คือ รูปแบบที่บริสุทธิ์ หรือ คุณสมบัติซึ่งแยกออกจากการมีอยู่เป็นอยู่ซึ่ง เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สารัตถะเป็นสิ่งเดียวที่ปรากฏต่อความสำนึกได้โดยตรง และเป็นสิ่งซึ่ง คงทนถาวรท่ามกลางกระแสของวัตถุที่เป็นอยู่ชั่วคราวช่วยยาม สิ่งที่เขาเข้าสู่จิตของมนุษย์หรือ เป็นประสบการณ์ของมนุษย์ ก็คือ รูปแบบ หรือสารัตถะของวัตถุ เวลาที่เรารู้จักสิ่งใดก็ตาม แม้แต่ในความฝันหรือในจินตนาการ สิ่งที่เราได้รับรู้หรือครอบครองก็คือ “รูปแบบ” ส่วน “การมีอยู่” นั้นอยู่ห่างไกลออกไป เปลี่ยนแปลงได้ และ ลางเลือนจากความเข้าใจของเรา แต่เราสามารถรู้หรือพื้นความจำในรูปแบบ หรือ สารัตถะของวัตถุได้ สารัตถะนั้นอาจเป็นผัสสะ เช่น คุณสมบัติสีน้ำเงิน อาจเป็นจำนวน เช่น จำนวน 10 อาจเป็นอารมณ์ เช่น ความเศร้า หมอง และอาจเป็นสิ่งที่มีความซับซ้อน เช่น ความคิดเรื่องอนันต์ ดังนั้นสารัตถะจึงเป็นแบบ สากลที่ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง ขณะที่การมีอยู่เป็นสิ่งเฉพาะ และอยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลง

จุดเริ่มต้นของปัญญาจึงอยู่ที่ ความสามารถที่จะแยกแยะรูปแบบอันเป็นนิรันดรของ วัตถุออกจากพื้นฐานซึ่งมีธรรมชาติเป็นสิ่งที่คงอยู่ชั่วคราว การนำเอาสารัตถะไปปนกับการมี อยู่จะเป็นการตัดการมีผัสสะและจินตนาการออกจากความชื่นชม ซึ่งไม่ได้มีความสับสนแต่ อย่างไม่ เช่นเดียวกับการบิดเบือนความรู้ที่เป็นไปได้เกี่ยวกับเงื่อนไขและสถานการณ์ทางา สสารซึ่งทำให้ความเพลิดเพลิดเกิดขึ้นได้ ชีวิตมนุษย์จะไม่มีค่าเว้นแต่ว่าเขาสามารถแยกตัว เองออกจากการมีอยู่ และเริ่มซึมซับเอาความเพลิดเพลิดใน สารัตถะซึ่งไม่อยู่ภายในข้อจำกัด ของเวลา ชันดาเยนา ยกตัวอย่างว่า อย่างประสบการณ์เกี่ยวกับความงามจะเป็นไปไม่ได้ ถ้าไม่มีการแยกออกเพราะว่าความงามนั้นเป็นสารัตถะเป็นคุณสมบัติที่ให้ความหมายที่คน เรารู้สึกต่อวัตถุต่าง ๆ ตัวความงามเองไม่ได้เป็นวัตถุ หรือ การมีอยู่ที่จับต้องมองเห็นได้ แต่ เป็นเพียงรูปแบบ หรือสารัตถะ ซึ่งวัตถุได้กระตุ้นให้เกิดขึ้นในตัวเรา

ดังนั้น สารัตถะ หรือ คุณสมบัติบริสุทธิ์ที่ช่วยให้เราเกิดความบันเทิงใจ ใช่ว่าจะไม่ เหมาะสมสำหรับปรัชญาธรรมชาตินิยม แต่มันจะไม่เหมาะสมถ้าเรานำเอาสารัตถะ ซึ่งเป็น สัญลักษณ์ไปปนกับพลังหรือวัตถุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ธรรมชาตินิยมจะเป็นปรัชญาที่ไม่ สมบูรณ์ถ้าจำกัดตัวเองอยู่แค่สิ่งที่บังเอิญมีอยู่เท่านั้น เพราะจะเป็นการละทิ้งเรื่องที่สำคัญซึ่ง จินตนาการและปัญญาเท่านั้นที่จะมองเห็นได้ ธรรมชาตินิยมจึงต้องไปด้วยกันกับการแยก

ออกจากกัน และต้องป้องกันปรัชญาจากการเข้าใจผิด และการเป็นความเชื่อที่แคบเกินไป
ชั้นตายนาวินิจฉัยปรัชญาปฏิบัตินิยมว่า เน้นแต่ความสำคัญของสิ่งที่มีอยู่เท่านั้นจึงแคบเกินไป
เพราะตัดปรัชญาออกจากบทบาทอิสระของการจินตนาการและรูปแบบทางสุนทรียศาสตร์
ปฏิบัตินิยมตั้งมั่นอยู่ในเรื่องการเมืองและการทดสอบอนาคต ไม่ยอมเปิดทางให้กับเรื่องของ
สสารัตถะและการคิดคำนึง ส่วนจิตนิยมก็ตรงกันข้าม เปลี่ยนสสารัตถะเป็นการมีอยู่โดยถือเอา
อย่างผิด ๆ ว่า สสารัตถะ มีบทบาทในทางความรู้ ศิลธรรม ศาสนา หรือทางกายภาพ ซึ่ง
จริง ๆ แล้วไม่มี เพราะสสารัตถะ คือ สัญลักษณ์ไม่ใช่เรื่องของวัตถุเราจึงต้องแยกมันออก
จากสิ่งที่มีอยู่ทั้งหลาย

งานของชั้นตายนาวา เป็นงานทางด้านศิลปะเช่นเดียวกับปรัชญา ทั้งสองอย่างรวม
กันเป็นวิถีของชีวิต ชั้นตายนาวาถือว่า นักปรัชญาต้องแยกตัวเองออกจากชีวิตเพื่อที่จะชื่นชม
ความงามของชีวิต และเข้าใจในธรรมชาติของชีวิต หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่ง นักปรัชญาต้อง
เลือกที่จะอยู่และเข้าใจชีวิตแห่งจิตใจ ขณะเดียวกันก็ต้องไม่ลืมต้นกำเนิดของตนเองว่าเป็นสัตว์
ในธรรมชาติ การแยกตัวเองออกมาเพื่อจะชื่นชมความงาม เรียกว่า “การแยกจากกันทาง
สุนทรียศาสตร์ (aesthetic detachment) การชื่นชมความงามและศิลปะต้องแยกออกจากปรัชญา
เพราะว่าการชื่นชมทางสุนทรียะไม่ใช่ความรู้แต่เป็นเรื่องความรู้สึก หรือจินตนาการซึ่งไม่มี
ข้อเท็จจริงเป็นพื้นฐาน ส่วนความรู้เป็นเรื่องของการสันนิษฐานไม่ใช่ความรู้สึก และเป็นเรื่อง
ของความเข้าใจไม่ใช่จินตนาการ การรู้ตัวต้องมีพื้นฐานอยู่ที่ข้อเท็จจริง “การแยกจากกัน
ทางปรัชญา” (Philosophical detachment) จึงเกี่ยวข้องกับการแสวงหาความรู้และความจริง
ซึ่งขึ้นอยู่กับการศึกษา ถ้าไม่มีการศึกษาก็จะไม่มี ความแตกต่างที่เป็นเครื่องชี้บอกระหว่าง
ข้อเท็จจริงกับความเพ้อฝัน

จะเห็นว่า “ธรรมชาตินิยม” และ “การแยกจากกัน” เป็นความเชื่อพื้นฐานสำหรับ
ระบบความคิดของชั้นตายนาวาซึ่งแพร่ออกไปในการให้ความหมายของเขาในเรื่องของศาสนา
สังคม มนุษย์ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ และจักรวาล ทุกสิ่งที่เป็นอุดมคติต้องมีพื้นฐานที่เป็นธรรม-
ชาติและทุกสิ่งที่เป็นธรรมชาติก็ต้องพัฒนาไปเป็นอุดมคติ อุดมคติที่เกิดจากการจินตนาการ
ทางบทกวี หรือ ความคิดเชิงเหตุผลของมนุษย์ไม่อาจจะตัดความเกี่ยวเนื่องที่มันมีกับโลก
ธรรมชาติได้ แต่ในความเป็นจริงอาจชี้ให้เห็นถึงความกลมกลืนและการบรรลุผลสำเร็จที่เป็น
ไปได้ เหตุผลของมนุษย์ไม่มีบทบาทใดสูงไปกว่าการไตร่ตรอง การคาดคะเนถึงรูปแบบ
ของความคิดทั้งหลาย และความกลมกลืนซึ่งอาจจะนำมาซึ่งคุณค่าที่แท้จริงและยั่งยืนต่อธรรม-
ชาติของมนุษย์ อีกประการหนึ่ง ควรจะกล่าวไว้อย่างยิ่งว่าลัทธิธรรมชาตินิยมของชั้นตายนาวา

ไม่ได้ลดทอนมนุษย์ลงเป็นเพียงสัตว์ที่มีแรงกระตุ้น หรือข้อเท็จจริงทางสสาร มนุษย์ค่อย ๆ กลายเป็นมนุษย์ จนถึงระดับที่ความต้องการทางชีววิทยาของเขาเป็นสิ่งที่มีความหมายและอุดมคติ และจนถึงระดับที่จิตและจินตนาการได้ชี้แนะและปรับปรุงความพึงพอใจของความต้องการอย่างมีระเบียบและมีความหมาย ตัวอย่างเช่น มนุษย์มีความต้องการทางธรรมชาติหรือทางชีววิทยาที่จะได้รับความอบอุ่น และการมีที่กำบัง และความต้องการนี้จะพัฒนาไปเป็นอุดมคติ คือ การตัดแปลงเสื้อผ้าให้สวยงามและการตกแต่งที่อยู่อาศัยให้งดงามน่าอยู่

ดังนั้น การแยกจากกันจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์อย่างมาก มนุษย์เป็นสิ่งที่มีความหมาย เช่นเดียวกับเป็นสัตว์ มนุษย์จึงมีชีวิตอยู่โดยความคิดเช่นเดียวกับการกระทำ มนุษย์แยกตัวออกจากปัจจุบันโดยการวางแผนการเพื่ออนาคต และโดยการสำรวจอดีตที่ผ่านมา ความต้องการตามธรรมชาติจะเปลี่ยนแปลงไปโดยการพัฒนาไปเป็นอุดมคติ เช่น สถาปัตยกรรม แม้จะมีรากฐานจากความต้องการทางธรรมชาติของมนุษย์ คือ ความต้องการมีที่พักอาศัย แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่แยกออกไปจากความต้องการตามธรรมชาติมากกว่าการช่าง และเป็นสิ่งที่สนองต่อความต้องการทางเหตุผล ทางสุนทรียศาสตร์และจิตใจมากกว่า เราพูดถึงสถาปัตยกรรมในฐานะที่เป็นศิลปศาสตร์ คือ ศิลปะเพื่อแสดงถึงวัฒนธรรมมากกว่าเพื่อใช้ประโยชน์ เพราะมันแสดงออกถึงความเป็นมนุษย์ และการมีความคิดและไม่ได้ถูกควบคุมด้วยความต้องการของชีวิตโดยตรง มนุษย์จะเป็นอิสระจากชีวิต จนถึงระดับที่เขาเปลี่ยนแปลงความต้องการทางธรรมชาติไปเป็นอุดมคติ ซึ่งอยู่ในรูปแบบที่มีระเบียบและมีความกลมกลืน ดังนั้นการแยกจากกันจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับ “การทำให้เป็นอุดมคติ” (idealization) ซึ่งขั้นตายนาน เรียกว่าเป็น “ชีวิตที่ดี”

ดังนั้น การแยกจากกันทางปรัชญา ก็มีพื้นฐานที่เป็นธรรมชาติเช่นเดียวกับมีพัฒนาการไปเป็นอุดมคติ การคิดเชิงปรัชญาที่เหมือนกับการคิดอื่น ๆ ที่มีต้นกำเนิดจากแรงกระตุ้นที่เป็นพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งยังไม่มีไตร่ตรองอะไร ประเด็นของปรัชญา ก็คือ ต้องไม่ถอดถอนตัวเองออกจากพื้นฐานทางธรรมชาติ แต่ต้องเปลี่ยนแปลงแรงกระตุ้นที่ซับซ้อนและไม่มีทิศทาง ไปเป็นการตรวจสอบเชิงวิจารณ์อย่างระมัดระวัง ปรัชญาต้องพยายามพิจารณาความคิดและประสบการณ์ทั้งหมด และพยายามจัดความคิดเหล่านั้นให้มีความหมายทางมโนภาพอย่างเป็นระเบียบ ปรัชญาเชื่อว่านี่จะมีพื้นฐานเป็นธรรมชาตินิยมและมีอุดมคติ เป้าหมายเป็นมนุษย์นิยมตลอดไป ปรัชญาต้องไม่ลืมนึกว่ามีพื้นฐานอยู่ในโลกธรรมชาติ และจะอยู่เหนือการให้ความหมายวัตถุอย่างมีเหตุผลและอยู่ในแบบของมนุษย์ คือ อาศัยการสังเกตและการคิดหาเหตุผลไม่ได้

ชันทายานาเห็นว่า ปรัชญาของฮิเมอรัส รอยซ์ และจิตนิยมทุกแบบเป็นพวกจิตนิยมซึ่งนำปรัชญาไปเป็นทาสรับใช้ศาสนา จิตนิยม คือ ความพยายามอย่างยิ่งยวดที่จะให้จิตวิญญาณอยู่เหนือสสาร ปรัชญาธรรมชาตินิยมของชันทายานาและการยอมรับปรัชญาสามัญนิยมของเขามีอิทธิพลต่อพัฒนาการของปรัชญาในศตวรรษที่ 20 และเป็นสิ่งต่อต้านขบวนการจิตนิยม ส่วนปรัชญาปฏิบัตินิยมโดยเฉพาะ วิลเลียม เจมส์ นั้นเขาเห็นว่า คือการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปปรัชญาโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และยอมรับว่าความคิดเป็นเครื่องมือและมาตรการที่จะทดสอบ ความจริงของความคิด ก็คือ การให้ผลที่มีประโยชน์ เขาวิจารณ์ปฏิบัตินิยมว่าเป็นแนวโน้มที่จะทิ้งปัญหาเพราะถือว่าความคิดเป็นเพียงขบวนการที่มีจุดประสงค์ธรรมดา คือ การปรับปรุงประสบการณ์ส่วนหนึ่งให้เข้ากันได้กับประสบการณ์ส่วนอื่น ๆ ปรัชญาดังกล่าวได้ละทิ้งหลักการทางเหตุผลและละเลยความสมเหตุสมผลทางตรรกวิทยาของความคิดไปเสีย

ความคิดทางปรัชญาที่สำคัญของชันทายานา

1. ชีวิตแห่งเหตุผล (The Life of Reason)

เป็นชื่อผลงานชิ้นแรกของเขาซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1905 ชันทายานาพยายามที่จะอธิบายถึงทัศนะที่ว่า ชีวิตมนุษย์จะได้รับคุณค่าที่แท้จริงในการมีเหตุผลและความกลมกลืนกันภายในโลกธรรมชาติ “ชีวิตแห่งเหตุผล” บอกถึงรูปแบบต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์ซึ่งช่วยให้ชีวิตค้ำค้ำและวิธีการที่จะบรรลุถึงรูปแบบเหล่านั้น จากงานชิ้นนี้ชันทายานาได้บอกเราว่า “เหตุผล” เป็นผู้สังเกตที่เฉลียวฉลาดและเป็นผู้ให้ความหมายเชิงจินตนาการซึ่งสามารถจะเกิดพุทธิปัญญา และชี้นำสัตว์มนุษย์ในกระบวนการของการมีชีวิต เหตุผลจะเป็นสิ่งสำคัญที่ยกระดับความเฉลียวฉลาดของสัตว์ไปสู่การมีอำนาจที่จะมองเห็นถึงแบบแผนทั่วไปและรูปแบบที่เป็นสัญลักษณ์ในแง่หนึ่ง และมองเห็นความกลมกลืนของอุดมคติซึ่งเป็นจินตนาการในอีกแง่หนึ่ง เหตุผลจึงเป็นทั้งการใช้ปัญญา และการจินตนาการเป็นการมองอย่างมีระเบียบและมีเหตุผล “ชีวิตแห่งเหตุผลเป็นชื่อของส่วนของประสบการณ์ที่รับรู้ และมุ่งต่ออุดมคติ ดังนั้น ความประพุดติทั้งหมดจะถูกควบคุมและความรู้สึกทั้งหลายจะได้รับการตีความเพื่อได้มาซึ่งความสุขที่สมบูรณ์ตามธรรมชาติ”⁴

อาจกล่าวได้ว่า ในผลงานชิ้นนี้ ชันตายนานาได้แสดงปรัชญาแห่งอารยธรรมของเขา ส่วนหนึ่งในแง่ของการประเมินค่าศีลธรรม และอีกส่วนหนึ่งในแง่ของการวิเคราะห์บทบาทของสังคม ศาสนา วิทยาศาสตร์ และศิลปะ ในฐานะที่เป็นสถาบันอันเป็นโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่เกิดจากเหตุผล ชันตายนากล่าวถึงชั้นต่าง ๆ ของความก้าวหน้าของมนุษย์ว่ามีสามัญสำนึก สังคม ศาสนา ศิลปะ และวิทยาศาสตร์ เขาใช้คำเหล่านี้เพื่อบอกถึงขอบเขตของหลักการซึ่งชีวิตจะมีความพึงพอใจอย่างแท้จริง เนื่องจากได้มองเห็น และบรรลุถึงการมีปัญญา ความสามารถ และความกลมกลืนกัน สิ่งเหล่านี้แตกต่างกันก็จริงแต่ไม่ใช่แยกออกจากกัน ชีวิตแห่งเหตุผล แบ่งออกเป็น ชั้นต่าง ๆ ดังนี้

- ชั้นสามัญสำนึก

เหตุผลจะบังเกิดขึ้นเมื่อใดก็ตามที่มีความพยายามอย่างรู้สำนึก เพื่อจะได้มาซึ่งระเบียบ ชันตายนาคิดว่า ความต้องการที่จะได้ระเบียบเป็นข้อกำหนดอันเป็นธรรมชาติของชีวิต ก็เพื่อที่เราจะสามารถเปรียบเทียบประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ค่อย ๆ สะสมขึ้นมา เหตุผลนั้นแสดงให้เห็นถึง ฝัสนะ การรับรู้ ความจำ และ จินตนาการ ความคิด หรือการคิดเชิงเหตุผลในระดับของสามัญสำนึก จะเกี่ยวข้องกับบุคคล สถานที่ และวัตถุ และจะสื่อแสดงถึงโลกธรรมดาที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เหตุผลพยายามจะมองให้เห็นถึงแบบแผนต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ และให้ความพึงพอใจของวัตถุภายในกระแสของสิ่งที่มีอยู่ ในแง่นี้ เหตุผลมีลักษณะของการปฏิบัติแฝงอยู่ คุณค่าต่าง ๆ จะถูกค้นพบเมื่อมีการยอมรับว่า ความดีที่มั่นคงเป็นผลของการเปรียบเทียบความพึงพอใจที่เกิดขึ้นทันทีทันใด กับ ความพึงพอใจที่ยังอยู่ห่างไกล นอกจากนี้ เหตุผลพยายามจะอ้างถึง หรือ แสดงถึงปรากฏการณ์ที่อยู่ภายนอกตัวเองด้วย ซึ่งในแง่นี้ เหตุผลมีลักษณะเป็นสิ่งที่อยู่จริง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเหตุผลเป็นสิ่งที่อยู่จริง และขึ้นอยู่กับ การรับรู้และความจำก็ตาม แต่เหตุผลก็รวมเอาจินตนาการเข้าไว้ด้วย ดังนั้น ภาษาซึ่งเกิดจากการตีความและการจัดลำดับประสบการณ์ของเหตุผลจะมีคุณสมบัติในทางร้อยกรองอย่างมาก และหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะมีการใช้คำเปรียบเทียบและการเพิ่มเติมสีสันเพื่อเร้าอารมณ์ให้กับวัตถุต่าง ๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ความคิดจะมีด้านของสุนทรียศาสตร์ เช่นเดียวกับด้านของความรู้ความเข้าใจ เราอธิบายโลกทั้งทางด้านที่มันให้ความพึงพอใจแก่เราเช่นเดียวกับด้านที่มันเป็นประโยชน์ต่อเรา นั่นคือ การที่บทร้อยกรอง ศิลปะ และศาสนา คือ การอธิบายธรรมชาติและจินตนาการที่ขยายกว้างออกไปมากกว่าจะเป็นการรับรู้การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติหรือความหลาย

หลากหลายของวัตถุด้วยสามัญสำนึกตามปกติ ชีวิตแห่งเหตุผลได้แสดงออกในสถาบันต่าง ๆ คือ สังคม ศาสนา ศิลปะ และวิทยาศาสตร์ สถาบันเหล่านี้มีพัฒนาการมาเป็นลำดับขั้น ขั้นแรกเป็นขั้นก่อนเหตุผล (pre - rational) ขั้นนี้มี แรงกระตุ้นนิสัย และความปรารถนาเป็นปัจจัยที่ควบคุมชีวิต ขั้นต่อมาเป็นขั้นเหตุผล เป็นขั้นที่มีอุดมคติที่มีแรงกระตุ้นตามธรรมชาติเป็นสิ่งที่สนับสนุน ซึ่งจะพัฒนาไปเป็นสิ่งที่ควบคุมชีวิต ขั้นที่ 3 ขั้นหลังเหตุผล (post - rational) ซึ่งอยู่ในแบบที่จินตนาการได้ห่อหุ้มเหตุผลที่มีสติรู้คิดชอบและมีความเมตตา ตัวอย่างเช่น ศิลปกรรม และจริยธรรม ซึ่งเป็นส่วนประกอบในสังคม ก็จะมี 3 ระดับ ระดับแรก ศิลปกรรมในขั้นก่อนเหตุผล จะไม่มีการรู้สึกถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีของความประพฤติที่ถูกเลือก กับเป้าหมายที่จะบรรลุศิลปกรรมขั้นนี้มีลักษณะ คือ ไม่อยู่ในเชิงวิภาษ มีลักษณะบังเอิญ เกิดจากแรงกระตุ้นและอยู่ในภาษาต่าง ๆ กัน เราจะพบศิลปกรรมขั้นก่อนเหตุผลในการตัดสินใจของปัจเจกบุคคล จุดมุ่งหมายของพรรคการเมือง หลักการของสงคราม ความชื่นชมในศิลปะ บทบัญญัติที่ผู้มีอำนาจทางศาสนาตั้งขึ้น และระบบจริยศาสตร์แบบอัสมัดติกฎาณนิยม แต่ศิลปกรรมขั้นก่อนเหตุผลนั้นมีประโยชน์มากในทางปฏิบัติและมีอำนาจเร้าอารมณ์ อาจกล่าวได้ว่า เป็นศิลปกรรมที่เหมาะสมก็ว่าได้ ดังนั้นศิลปกรรมดังกล่าวจัดเป็นส่วนหนึ่งของมานุษยวิทยามากกว่าวิทยาศาสตร์หรือปรัชญา

ระดับที่สอง ชันตายนานาไม่ใช้คำเรียกว่า “ศิลปกรรมในขั้นเหตุผล” แต่เรียกว่า “จริยศาสตร์ที่มีเหตุผล” ในขั้นนี้ เกี่ยวข้องกับตรรกวิทยาของการปฏิบัติมากกว่าเป็นเรื่องของการปฏิบัติเอง จริยศาสตร์ต้องมีคำตอบของปัญหาเรื่องความดีหลาย ๆ ปัญหา บางปัญหาอาจต้องตอบด้วยวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและบางปัญหาอยู่ในเชิงวิภาษซึ่งต้องอาศัยการค้นคว้าทางปรัชญา สำหรับความหมายของคำที่ใช้และการตัดสินใจของเรา จริยศาสตร์ซึ่งอยู่ในขั้นเหตุผลเป็นเรื่องที่ไม่อาจสำเร็จได้ และนี่เองที่ชันตายนานาจึงไม่เรียกว่า “ศิลปกรรมขั้นเหตุผล” เขาคิดว่าการปฏิบัติอย่างมีเหตุผลนั้นเป็นไปได้ เพราะจะต้องมีความรู้ภายในตนเองอย่างสมบูรณ์ ต้องมีคำจำกัดความของจุดประสงค์ของศิลปกรรมอย่างชัดเจน และจะต้องมีความเข้าใจในความจำเป็นของมนุษย์ทุกคน “ศิลปกรรมที่มีเหตุผล” จึงเป็นอุดมคติที่มีข้อจำกัด ดังนั้นจึงต้องนำ “จริยศาสตร์ที่มีเหตุผล” มาแทนที่ซึ่งเป็น “จุดเริ่มต้นของวิธีการในการตัดสินใจและการประเมินซึ่งเราอาจจะได้ศิลปกรรมที่มีเหตุผลอันเป็นสากล และสามารถปฏิบัติได้”⁵

ระดับที่สาม ศิลปกรรมในขั้นหลังเหตุผล เป็นขั้นที่พัฒนามาจากการที่มนุษย์ไม่ได้รับความพึงพอใจโดยชีวิตแห่งเหตุผล ซึ่งเขาได้พยายามแล้วจึงตัดสินใจเลือกคำสอนหนึ่งซึ่งจะ

นำไปสู่สิ่งที่ดีในอนาคต เป็นหลักพื้นฐานของการปฏิบัติ. ดังนั้น ศีลธรรมในขั้นนี้ ก็คือ ศาสนา
นั่นเอง หรือจะเรียกว่าเป็นการทดลองเพื่อพ้นจากบาปก็ได้ จะเห็นว่าเป็นการหวนกลับจาก
จริยศาสตร์ไปสู่ศีลธรรมอีก เพราะได้มีการยึดเอาคำสอนเป็นหลักชี้้นำการกระทำ แม้ว่า
จะมีโครงสร้างทางปรัชญาและทางสังคมวิทยาจำจนอยู่ก็ตาม ศีลธรรมหลังเหตุผลนี้ไม่ใช่
การก้าวหน้าที่แท้จริง แต่เป็นเพียงการกระโดดจาก “ความทะเยอทะยานทางศีลธรรม” ไป
สู่ขอบเขตที่ไม่ใช่ธรรมชาติ ซึ่งในขอบเขตที่วุ่น ชันตายน่า ยืนยันว่า ศีลธรรมไม่ได้มีความ
หมายและพลังใด ๆ ศีลธรรมในขั้นหลังเหตุผลจะมีคุณค่าที่แท้จริงในชีวิตแห่งเหตุผลก็ต่อเมื่อ
คำศัพท์ต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ และรูปแบบที่เหนือธรรมชาตินั้นกลายมาเป็นบท
ร่ายกรองที่มีรากฐานจากประสบการณ์และเหตุผล และเมื่อสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงความเชื่อใน
เรื่องสัญลักษณ์ที่จะนำมนุษย์กลับสู่ธรรมชาติ

- ชั้นสังคม

ในเรื่องของสังคม เหตุผลในระดับของสามัญสำนึกที่เราใช้ในการตัดสินใจทุก ๆ ไป
และในการเข้าใจบุคคล สถานที่ วัตถุ ต้องปรากฏในสิ่งที่จะสามารถจำจนชีวิตของสามัญ
สำนึก นั่นคือ สังคมทุกสังคมมีพื้นฐานที่เป็นธรรมชาติ และการพัฒนาการไปเป็นอุดมคติ
สามัญสำนึกแสดงตัวออกมาโดยความคิดของเราเกี่ยวกับโลกโดยส่วนรวม และทุกสังคมไม่
ว่าจะเป็นสังคมที่เป็นจริง หรือ สังคมในอุดมคติจะแสดงถึงความพยายามที่จะบรรลุถึงระเบียบ
ร่วมกันของผลประโยชน์ระหว่างปัจเจกบุคคล ชันตายน่าต้องการจะชี้ให้เห็นว่า เหตุผลใน
สังคมซึ่งปรากฏในระเบียบของสังคมนั้นจะรวมเอาส่วนประกอบที่เป็นธรรมชาติ กับ ส่วน
ประกอบที่เป็นอุดมคติเข้าด้วยกัน ดังนั้น เหตุผลและแรงกระตุ้นต้องกลมกลืนกันเพื่อที่ว่า ความ
รัก ครอบครัว หรือ ประเทศ จะได้บรรลุซึ่งการเป็นองค์กรของมนุษย์ ระเบียบของสังคมที่
เป็นพื้นฐานที่สุดจะสัมพันธ์กับความพึงพอใจที่สนองต่อความต้องการของมนุษย์ในฐานะที่
เป็นสัตว์ ขณะเดียวกันก็ต้องส่งเสริมจุดหมายที่เป็นอุดมคติ หรือ มีเหตุผลด้วย ตัวอย่างเช่น
ครอบครัวเป็นระเบียบธรรมชาติของสังคมอันหนึ่ง ขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งที่มีเหตุผล เพราะว่า
ปัจเจกบุคคลสามารถเรียนรู้ถึงอุดมคติทางศีลธรรมและมิตรภาพภายในครอบครัว และกลายเป็น
การมีจิตใจเมตตาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมภายนอกซึ่งแผ่ออกไปกว้างกว่าครอบครัว
ความรักในครอบครัว แม้จะเป็นธรรมชาติ ขณะเดียวกันก็กลายเป็นอุดมคติ เพราะอาจจะ
ขยายไปเป็นความรักชาติ ซึ่งเป็นความรักแบบอุดมคติ รูปแบบของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นประชาธิปไตย
อมตยาธิปไตย หรืออื่น ๆ ก็แสดงถึงระเบียบของสังคมที่เป็นอุดมคติ

ถ้าหากว่าระเบียบของสังคมยังมีเหตุผลมากขึ้นเท่าใดมันก็จะยิ่งมีความเป็นสากลมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้น ปัจเจกบุคคลมีรากฐานอยู่ในระเบียบของสังคมที่เป็นสิ่งเฉพาะและรูปธรรม คือ ครอบครัว ชุมชน และประเทศ ก็จริงแต่เขาก็ยังขยายสัมพันธ์ภาพออกไปเหนือกว่าขอบเขตของระเบียบสังคมเหล่านี้ นั่นคือ จิตของมนุษย์โน้มเอียงที่จะแสวงหาความพึงพอใจอันเป็นอิสระ โดยการแยกตัวเองออกจากสังคมวัตรธรรม และสร้างสรรค์สัมพันธ์ภาพอันเป็นอุดมคติกับสังคมที่เป็นสัญลักษณ์ ซึ่งมีเหตุผลมากกว่าและมั่นคงกว่า ในศาสนา ศิลปะ และวิทยาศาสตร์นั้น ด้านที่เป็นเหตุของมนุษย์จะแสดงออกอย่างอิสระที่จะเข้าร่วมกับสังคมซึ่งอยู่นอกขอบข่ายของอวกาศและเวลา ขั้นตอนานาคิดว่าสังคมที่เหมาะสมที่สุด คือ สังคมที่สามารถส่งเสริม “ชีวิตแห่งเหตุผล” ในหลาย ๆ รูปธรรม คือ ศาสนา ศิลปะ และวิทยาศาสตร์ ขณะที่ปัจจัยอื่น ๆ ความมั่งคั่ง ความมั่นคง หรืออำนาจเป็นเพียงเครื่องมือของจุดมุ่งหมายที่เป็นอุดมคติมากกว่า

- เหตุผลในศาสนา ศาสนามุ่งต่อ “ชีวิตแห่งเหตุผล” โดยการจินตนาการ “ชีวิตแห่งเหตุผล” มีเพียงหนึ่ง ขณะที่ศาสนามีมากมาย ศาสนาใดถ้าขึ้นถึงขอบเขตของเหตุผลแล้วศาสนานั้นก็จะเป็นสัญลักษณ์ที่ให้ความหมายและคุณค่าแห่งการมีอยู่ของมนุษย์ แต่ขั้นตอนานาคิดว่า การตีความทางสัญลักษณ์ของศาสนามีความงดงาม และมีคุณค่าถ้าเรามองในเชิงกวี แต่ตรงกันข้ามศาสนาจะนำไปสู่ความสับสน และความหยิ่งทะนง ถ้าไปยึดถือเรื่องความเป็นจริงตามตัวอักษร ศาสนาก็เหมือนกับบทกวี คือ เป็นอุดมคติที่ให้ความหมายและคุณค่าแก่ชีวิต แต่ไม่เคยรายงานถึงข้อเท็จจริงตรงตามตัวอักษรเลย ดังนั้น การขัดแย้ง และการไม่ลงรอยกันของศาสนาต่าง ๆ และกับวิทยาศาสตร์นั้นเป็นเรื่องที่ไม่มีเหตุผล และไม่จำเป็นเลย เป็นการบ่งบอกถึงความสับสนในเรื่องที่จุดประสงค์ของศาสนาภายในชีวิตแห่งเหตุผล ชีวิตควรจะเป็นอย่างไรและสิ่งใดสามารถจะให้คุณค่านิรันดรแก่ชีวิต สองปัญหาที่ไม่ใช่เรื่องของข้อเท็จจริง หรือประวัติศาสตร์ แต่เป็นเรื่องของการให้ความหมายซึ่งเป็นจินตนาการและสัญลักษณ์ ดังนั้น ความดีที่ศาสนายึดมั่นจะคงความสูงส่งและงดงามไว้ได้ถ้าเรามองในเชิงกวี แต่ถ้าเราจะเอาความดีซึ่งเกิดจากจินตนาการนั้นมาแทนที่วิทยาศาสตร์แล้วมันก็จะเสื่อมค่า และจอมปลอม

ขั้นตอนานากล่าวถึงศาสนาไว้อย่างน่าสนใจ ได้แสดงออกถึงความพยายามที่จะหาคุณค่าที่สมเหตุสมผลของศาสนาในโลกของธรรมชาติ ในอดีตที่ผ่านมามนุษย์พยายามอธิบายสาเหตุของธรรมชาติด้วยความเชื่อที่มโยงเกี่ยวกับสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นการเข้า

ใจผิดในเรื่องบทบาทอันเป็นอุดมคติของศาสนา คือ พยายามจะนำเอานิยาย เวทย์มนต์ และ สิ่งมหัศจรรย์มาแทนที่วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ชันตายนานาพยายามอธิบายสิ่งเหนือธรรมชาติให้เป็นธรรมชาติ โดยมีสาระสำคัญดังนี้ ประการที่หนึ่ง วิทยาศาสตร์ กับศาสนาก็คือ ด้านที่แตกต่างกันของความสัมพันธ์ของมนุษย์กับโลกธรรมชาติอันแท้จริง ซึ่งแวดล้อมมนุษย์อยู่ ศาสนาต้องไม่ก้าวล่วงเข้าไปในขอบเขตของวิทยาศาสตร์ หรือศาสนาต้องไม่ไปขัดแย้ง หรือ แข่งขันกับวิทยาศาสตร์ ไม่เช่นนั้น ศาสนาจะแสดงออกอย่างผิดพลาดถึงความสัมพันธ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ บทบาทของศาสนาเป็นการบอกถึง ขดากกรรมในส่วนที่เป็นอุดมคติในภาพจน์ที่เป็นนิยายโบราณและบทกวีหรือศาสนา คือ นิทาน อันยิ่งใหญ่ของมโนธรรม ประการที่สอง ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติต้องขึ้นอยู่กับลัทธิ ธรรมเนียม เพราะธรรมเนียมเป็นพื้นฐานของความรู้ทุกอย่างของมนุษย์ ถ้าไม่มีพื้นฐานที่เป็นธรรมเนียมแล้ว ความรู้ทั้งหมดก็มีไม่ได้ ฉะนั้นถ้าธรรมเนียมไม่เป็นที่ยอมรับแล้ว ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติก็จะปราศจากสาระใดๆ ในโลกของข้อเท็จจริง ดังนั้น ชันตายนานายอมรับความเป็นจริงของสิ่งเหนือธรรมชาติ ถ้ามันตั้งอยู่บนพื้นฐานของธรรมเนียม เขาเชื่อว่า ต้องมีความเกี่ยวพันระหว่างอาณาเขตของธรรมชาติและอาณาเขตของสิ่งเหนือ ธรรมชาติ โดยที่ทั้งสองอาณาเขตนี้รวมกันเป็นความเป็นจริงรวบยอด ซึ่งความรู้ ศิลธรรม และอารมณ์ของมนุษย์ต้องขึ้นอยู่กับความเป็นจริงนี้ ในแง่นี้ ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ ก็จะเป็นธรรมเนียมอย่างสมบูรณ์จะไม่เป็นทวินิยมที่มีการขัดแย้งกันระหว่างธรรมชาติ กับสิ่งเหนือธรรมชาติหรือมีความแตกต่างระหว่างการปรากฏ (appearance) กับความเป็นจริงอีกจะมีก็แต่ความต่อเนื่องกันของธรรมชาติกับสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งยอมรับทั้งข้อเท็จจริงและ อำนาจที่แฝงอยู่เบื้องหลังภาพที่อยู่ใกล้ตัวเรา ซึ่งอาจเป็นวิทยาศาสตร์ที่ยังไม่สมบูรณ์ คำว่า “ธรรมชาติ” ในที่นี้จึงไม่ได้จำกัดลงเพียงในขอบเขตของสสาร การเคลื่อนที่ และพลังงาน เท่านั้น แต่เป็นธรรมชาติในความหมายที่มีความครบถ้วนและสมบูรณ์

- เหตุผลในศิลปะ เรื่องนี้เป็นการแสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจนถึงหลักการพื้นฐาน ของชันตายนานาที่ว่าทุกสิ่งที่เป็นธรรมชาติจะมีจุดหมายที่เป็นอุดมคติ และทุกสิ่งที่เป็นอุดมคติ ก็ต้องมีพื้นฐานเป็นธรรมชาติ ความสำคัญอย่างมากของศิลปะและความงามของศิลปะจะชี้ บอกว่า การกระทำที่มีเหตุผล อาจทั้งร่องรอยไว้ในธรรมชาติและสามารถขยายเพิ่มเติมปัจจัย ในการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ ศิลปะเป็นเครื่องหมายของความก้าวหน้าในชีวิตแห่งเหตุผลทราบ เท่าที่มันได้แสดงให้เห็นว่า มนุษย์สามารถให้รูปร่างและจัดรูปแบบแก่วัตถุให้กลมกลืนกับ

ความปรารถนาของมนุษย์และเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ได้ถึงระดับใด ชันตายานาไม่แยก
ความมีประโยชน์ของศิลปะออกจากคุณค่าทางสุนทรียะของศิลปะ ศิลปะบริสุทธิ์เช่นดนตรี
การแต่งบทกวี การเขียนภาพ หรือ การแกะสลัก เหล่านี้สามารถแสดงออกถึงความงามหรือ
คุณค่าทางสุนทรียะอย่างเด่นชัด แต่ไม่อาจจะแสดงออกถึงประโยชน์หรือคุณค่าในทางปฏิบัติ
ได้อย่างชัดเจน ความงาม ก็คือ ความพึงพอใจที่ปรากฏออกมา และความพึงพอใจ ก็คือ
คุณสมบัติของวัตถุ ฉะนั้น ความงามเป็นรูปแบบที่สำคัญของความกลมกลืนในชีวิต คือ เป็น
ความพึงพอใจทางสุนทรียะ ก็มีประโยชน์ต่อมนุษย์ด้วย และจะถือว่าเป็นความดีเดี่ยว ๆ ที่
ไม่สัมพันธ์กับความดีอื่น ๆ ไม่ได้ ในชีวิตแห่งเหตุผลนั้น คุณค่าของความดีทางสุนทรียะ ต้อง
กลมกลืนกับคุณค่า หรือ ความดีอื่น ๆ ที่มีลักษณะโดยตรงน้อยกว่า เพราะถ้าศิลปะเป็นส่วน
ประกอบอย่างหนึ่งในชีวิตแห่งเหตุผลซึ่งต้องการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นเพื่อสนองต่อ
จุดมุ่งหมายแล้ว เราต้องคาดหวังว่าศิลปะ เป็นเครื่องช่วยให้บรรลุอุดมคติทุกอย่างของมนุษย์
คือ ช่วยให้มีมนุษย์มีความสะดวกสบาย มีความรู้ และมีความปีติมากขึ้น นี่แสดงว่าชันตายานา
ไม่ยอมรับทัศนะที่ว่า “ศิลปะเพื่อศิลปะ” เพราะถ้าพิจารณาโดยพื้นฐานของเหตุผลและธรรม-
ชาตินิยมแล้ว ศิลปะจะต้องเป็นไปเพื่อมนุษย์ จะมีจุดประสงค์อื่นนอกเหนือไปจากนี้ไม่ได้ แต่
แม้ว่า ศิลปะจะมีประโยชน์ในการสร้างความสุขให้แก่มนุษย์ ขณะเดียวกันศิลปะก็เป็นความ
ดีในตัวเองด้วย เหตุผลก็คือ คุณค่าทางสุนทรียะนั้นดีในตัวเอง หรือดีอย่างแท้จริง トラบเท่า
ที่มันช่วยส่งเสริมความสมบูรณ์ของการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์

- เหตุผลในวิทยาศาสตร์ ถ้าวิทยาศาสตร์คือ สามัญสำนึกหรือความรู้ที่มีการแผ่
ขยายออกไป และมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น วิทยาศาสตร์ก็จะมีบทบาทที่ขาดเสียไม่ได้ ในชีวิต
แห่งเหตุผล และ ถ้าไม่มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์แล้ว ชีวิตที่มีเหตุผลก็จะ
ไม่สมบูรณ์และประสบความยุ่งเหยิง วิทยาศาสตร์นั้นแตกต่างจากนิยาย ตรงที่วิทยาศาสตร์
ใช้วิธีการทดสอบและการตรวจสอบแก้ไข ซึ่งใช้กับนิยายไม่ได้ ลักษณะที่สำคัญที่สุดของ
วิทยาศาสตร์ก็คือ ช่วยให้มีมนุษย์มีข้อมูลในขอบข่ายเดียวกันเพิ่มเติมมากขึ้นเรื่อย ๆ วิทยาศาสตร์
ช่วยขยายและปรับปรุงการรับรู้ธรรมชาติเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในโลกโดยแสวงหาความจริงที่
ทดสอบได้ ซึ่งความจริงเหล่านั้นสูงกว่าสามัญสำนึกทั้งทางปริมาณ และคุณภาพ วิทยาศาสตร์
นั้นแบ่งออกได้เป็นวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ หรือกายภาพ กับ วิทยาศาสตร์รูปแบบ หรือ
ตรรกวิทยา วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ได้แก่ วิชาฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา เป็นต้น วิชาเหล่านี้
แม้จะเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ แต่ก็ต้องอาศัยความคิดที่เป็นนามธรรม หรือรูป

แบบมาอธิบาย อธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ในแง่ของกฎทั่วไป ดังนั้น วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ หรือกายภาพจึงนับเป็นตรรกวิทยาประยุกต์ หรือคณิตศาสตร์ประยุกต์ชนิดหนึ่ง เราใช้อุดมคติเกี่ยวกับรูปแบบทางคณิตศาสตร์มาตีความวิชาฟิสิกส์ ส่วนความสมเหตุสมผลของความคิดเกี่ยวกับคณิตศาสตร์บริสุทธิ์และตรรกวิทยามันไม่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงและการรับรู้จากผัสสะ การอ้างเหตุผลจะสมเหตุสมผล ถ้ามันมีความมั่นคง ไม่ใช่ว่ามันสอดคล้องกับข้อเท็จจริง หรือการสังเกตในอ้างเหตุผล หรือ ตรรกวิทยานั้น ถ้า A ทั้งหมดเป็น B และ B ทั้งหมดเป็น C ก็สรุปได้ว่า A ทั้งหมดเป็น C จะเห็นว่า เราเริ่มด้วยการแสวงหาผลอันจำเป็นของข้อสมมติ ความจริงของตรรกวิทยาเป็นความจริงของความสอดคล้องกันภายในของข้อความต่าง ๆ แต่วิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นไม่ใช่แต่จะต้องมีความมั่นคงของความคิดต่าง ๆ เท่านั้น ยังต้องสอดคล้องกับการสังเกตด้วย

สำหรับศาสตร์ที่เรียกว่า ปรัชญา และจิตวิทยานั้น ชันตายนามีความเห็นว่ามีความสัมพันธ์ทางตรรกศาสตร์ กับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ วิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นใช้ความสัมพันธ์ทางตรรกวิทยาเป็นวิธีไปสู่เป้าหมาย แต่ไม่เคยนำเอาความสัมพันธ์เชิงรูปแบบมาแทนที่ความจริงของสสาร แต่ชันตายนาคำถามว่า “อะไรจะเกิดขึ้น ถ้าหากว่ามีการนำเอาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติไปเป็นวิธีของเป้าหมาย คือ ตรรกศาสตร์?” หรือ กล่าวให้ชัดว่า “อะไรจะเกิดขึ้นถ้าปรัชญาและจิตวิทยาพยายามที่จะสถาปนาความจริงหรือสิ่งที่มีอยู่โดยใช้เพียงความคิดด้วยเหตุผลหรือตรรกวิทยา โดยไม่มีการสังเกตหรือไม่มีหลักฐานที่ประจักษ์ได้?” คำตอบก็คือ มีศาสตร์เทียม (pseudo - science) เกิดขึ้นนั่นคือ พวกอภิปรัชญา หรือ จิตวิทยา ชันตายนายกตัวอย่างทัศนะของนักปรัชญาต่าง ๆ ที่เขาถือว่าเป็นการพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงโดยใช้วิธีการทางตรรกวิทยา เช่น อริสโตเติล (Aristotle) ใช้เพียงการอ้างเหตุผลว่า โลกไม่มีการเคลื่อนไหว ปรัชญาของเขาจัดเป็นฟิสิกส์ที่ไม่ถูกต้อง หรือ การพิสูจน์ของรอยซ์ที่ว่า การมีอยู่ของความผิดพลาด (error) แสดงถึงการมีอยู่ของพระเจ้าหรือจิตสัมบูรณ์ นี่ก็เป็นอภิปรัชญาที่ไม่เหมาะสม และการให้เหตุผลของเพลโตว่าวิญญาณเป็นอมตะเพราะมีธรรมชาติเป็นเนื้อสาร (substance) ซึ่งแบ่งออกเป็นส่วนย่อย ๆ ไม่ได้ก็เป็นจิตวิทยาที่ไม่ถูกต้อง

โดยสรุป เหตุผลในสามัญสำนึก สังคม ศาสนา ศิลปะ และวิทยาศาสตร์ ก็คือ การรวมกันของส่วนที่เป็นเหตุผล และส่วนที่เป็นสัตว์ในตัวมนุษย์ ซึ่งถ้าเราหลงลืมหรือมองข้ามส่วนใดส่วนหนึ่งไปแล้วก็จะเป็นการผิดข้อเท็จจริง หรือผิดความคิดเรื่องความก้าวหน้าในชีวิตมนุษย์ ชีวิตแห่งเหตุผล คือ การรวมกันของแรงกระตุ้นกับการมีความคิด ซึ่งถ้าไปแยกออก

จากกันแล้วก็จะลดค่ามนุษย์ลงไปเป็นสัตว์ป่า หรือ คนเพ้อคลั่ง สัตว์ที่มีเหตุผลก็คือ สัตว์ที่มีความคิดซึ่งหยุดการกระทำที่เป็นไปตามธรรมชาติ และขาดระเบียบวินัย

2. อาณาจักรแห่งภวันต์ (Realms of Being)

ชั้นตายนานาได้แบ่งแยกสิ่งที่มีอยู่ทั้งหลายออกเป็น 4 ขอบเขตด้วยกัน คือ สสาร (Matter) สสารัตถะ (Essence) ความจริง (Truth) และจิตวิญญาณ (Spirit) แต่ละขอบเขตสะท้อนถึงท่าทีของภาพที่เกี่ยวกับโลกที่เราอยู่ในทัศนะของชั้นตายนานา ในเรื่องดังกล่าว ชั้นตายนานาได้พิจารณาถึงสิ่งที่คุณจะมีความเป็นธรรมชาติน้อยมากโดยที่มีได้ละทิ้งพื้นฐานความเป็นธรรมชาตินิยมของเขาไปแต่อย่างใด ชั้นตายนานายังพยายามคงความเป็นผู้มองอย่างแยกออกจากกัน คือ แยกสสารัตถะ ออกจากการมีอยู่ (existence) และนี่คือจุดสำคัญแห่งปรัชญาของชั้นตายนานา

ประเด็นสำคัญของเรื่อง “อาณาจักรแห่งภวันต์” ก็คือ การบอกถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างสสารัตถะกับการมีอยู่ การมีอยู่หมายถึง บางสิ่งที่เกิดขึ้นหรือมีระยะเวลา แต่จะคงอยู่ชั่วคราวช่วยยาม หรือเปลี่ยนแปลงไปได้ การมีอยู่นั้นแบ่งออกเป็น ทางจิต กับ ทางกายภาพ ดังนั้น เหตุการณ์ทางจิต เช่น ที่เกิดในความคิด ในความปรารถนา หรือความรู้สึก ก็เป็นการมีอยู่เช่นเดียวกับเหตุการณ์ทางกายภาพ เช่น แผ่นดินไหว พายุ หรือการย่อยอาหาร ขบวนการคิดหรือลำดับของความคิด เราถือว่าเป็นสิ่งมีอยู่ทางกายภาพด้วยเหมือนกัน เพราะมันเกิดขึ้นภายในเวลา ส่วนสสารัตถะนั้น หมายถึง คุณภาพ หรือ อะไรที่บางสิ่งเป็น สสารัตถะจึงไม่อยู่ในลักษณะชั่วคราวช่วยยาม แต่อยู่ในลักษณะตลอดกาล เพราะสสารัตถะไม่ได้เกิดขึ้นในเวลา คือ มันไม่ได้มีอยู่เลยและไม่ได้เปลี่ยนแปลงด้วย สสารัตถะจึงเป็นสิ่งอุดมคติอย่างบริสุทธิ์และเป็นสิ่งสากลอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น ความเขียวเป็นสสารัตถะ ซึ่งอย่าเอาไปปนกับสีเขียว เพราะสีเขียวมันเป็นกายภาพ หรือเป็นสิ่งที่มีอยู่ ส่วนสสารัตถะเขียวเป็นคุณสมบัติที่เป็นอุดมคติที่คงเดิมอยู่เสมอ แม้ว่าสีเขียวจะหายไปแล้ว เพราะสสารัตถะจะไม่มีลักษณะทางกายภาพ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลง

แต่ถ้าสสารัตถะไม่ได้มีอยู่แล้ว เราจะรู้จักมันได้อย่างไร? มีหลักฐานอะไรสำหรับสิ่งที่ไม่มีอยู่ที่เรียกว่า สสารัตถะ? แม้ว่าสสารัตถะจะไม่มีอยู่ก็ตาม แต่อย่างน้อยมันก็มีภาวะซึ่งชั้นตายนานา เรียกว่า ภาวะบริสุทธิ์ คือ เป็นภาวะในความหมายของความเป็นอย่างหนึ่งอย่างเดียวกับตัวเอง (self-identity) เพราะสสารัตถะทุกหน่วยจะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับตัวเองอย่างแท้จริงและจะไม่มีวันสูญเสียนี่ไป ซึ่งตรงข้ามกับสิ่งที่มีอยู่จะเปลี่ยนเอกลักษณ์

ของตัวเองไปตามสภาพการณ์ และไม่เคยจะมีเอกลักษณ์ที่สมบูรณ์ เช่น ต้นไม้ ไม่เพียงแต่จะเปลี่ยนการปรากฏของตัวมันในด้านสี หรือ ใบ เท่านั้น แต่อาจจะหยุดการมีอยู่ของมันคือตายไปเลยก็ได้ ส่วนสารัตถะนั้นไม่เคยต้องเสี่ยงต่อการเสียเอกลักษณ์ไปเพราะเอกลักษณ์ของมันเป็นเพียง “การซ้ำความ” (tautology) คือ อาจจะกล่าวว่า “สารัตถะ คือ สิ่งที่มีมันเป็น” นี่คือ เอกลักษณ์ในทางตรรกวิทยา หรือ ภาวะบริสุทธิ์ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ภายในและละเมิดไม่ได้ในคำจำกัดความ สารัตถะเขียว ไม่เคยเลยที่จะหยุดความเขียวหรือ สารัตถะกลมก็ไม่เคยหยุดความกลม ที่นี้เราสามารถรู้ได้ว่ามันเป็นสารัตถะ ถ้าหากว่าเราสามารถรู้จักสิ่งใดก็ตามเพราะสิ่งสากลหรือสารัตถะต้องสัมพันธ์อย่างจำเป็นกับการมีอยู่ของสิ่งใด ๆ คือ ถ้าเรารู้ได้ว่า แอปเปิลมีสีแดง เราก็ต้องรู้ได้ถึง การซ้ำความ หรือเอกลักษณ์ว่า แดง ก็คือ แดง ถ้าแดงไม่ใช่แดง ก็จะไม่มีส่วนใดเป็นสีแดงในความหมายที่สมบูรณ์ที่สุด

ได้กล่าวแล้วว่า ชันตายานาได้แบ่งขอบเขตของภวันต์ต่าง ๆ ออกเป็น 4 อย่างด้วยกัน คือ สสาร สารัตถะ ความจริง และ จิตวิญญาณ สสารเป็นเขตแดนของสิ่งที่มีพลัง สารัตถะเป็นเขตแดนของธรรมชาติแห่งการปรากฏและความสัมพันธ์ จิตวิญญาณเป็นอาณาจักรของความรู้สึก ทางศีลธรรม ส่วนความจริงไม่ใช่ทั้งวัตถุสสาร และสิ่งที่มีอยู่แบบจิต แต่เป็นระบบหรือชุดของสารัตถะที่เกิดขึ้นเพื่อบรรยาย หรือ บอกลักษณะของการมีอยู่ ขอบเขตของสสารและจิตวิญญาณนั้นมียู่ในความหมายที่ว่าทั้งเหตุการณ์ทางสสารและเหตุการณ์ทางจิตนั้นเกิดขึ้นภายในเวลา ส่วนอาณาจักรของสารัตถะกับความจริงไม่ใช่เป็นสิ่งที่มียู่ เพราะว่าสารัตถะจะไม่ได้มีอยู่และความจริงก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของสารัตถะ ความจริงนั้นโดยตัวมันเองไม่ใช่ขบวนการ หรือ สิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ แต่มันแน่นอนหรือเป็นนิรันดรเท่า ๆ กับสารัตถะ เช่น ถ้าเป็นจริงที่ว่า “จอร์จ วอชิงตัน เกิดเมื่อปี ค.ศ. 1732” ประโยคนี้ก็จริงตลอดไป คือ ถ้าในครั้งหนึ่งที่ประโยคนี้จริงมันก็จะจริงเสมอไป สิ่งที่มีอยู่ทุกสิ่งหรือเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นภายในเวลาต้องเป็นตัวอย่างของสารัตถะบางแบบ เช่น ถ้าจอร์จ วอชิงตัน เคยมีตัวตนอยู่ ถ้าเขาเคยเกิดมาจริง ๆ เขาก็ต้องได้เคยมีลักษณะพิเศษของสารัตถะบางอย่าง ดังนั้น ความจริงบางอย่างเกี่ยวกับ จอร์จ วอชิงตัน ก็จะเป็นชุดหนึ่งของสารัตถะซึ่งเป็นลักษณะพิเศษซึ่งบรรยายหรือแสดงถึงสิ่งที่เขาเคยเป็น หรือ เคยทำ

อาณาจักรของสสารและจิตวิญญาณ หมายถึง สิ่งที่แตกต่างกันจากอาณาจักรของสารัตถะ แต่สิ่งที่มีอยู่ในอาณาจักรทั้งสองนั้น ถ้ามันมีอยู่จริง มันก็ต้องเป็นตัวอย่างของรูปแบบบางอย่างซึ่งเป็นสารัตถะ เช่น ลูกแอปเปิลเขียวก็จะเป็นตัวอย่างหนึ่งของสารัตถะเขียว แต่รูปแบบไม่

มีอำนาจที่จะกระทำกับสิ่งใดได้ ขณะที่สสารกระทำต่อสสารด้วยกันได้ เช่น ถ้าลูกแอปเปิลเขียวอาจทำให้ใครคนหนึ่งปวดท้อง ไม่ใช่เพราะสารัตถะเป็นตัวทำ แต่เป็นเพราะส่วนประกอบที่เป็นสสารของมันเป็นสิ่งที่ยากต่อการย่อยของร่างกาย ดังนั้น อนาคตจักรของสสารเป็นขอบเขตของการกระทำในธรรมชาติ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ มีการเคลื่อนที่เติบโต และมีปฏิกิริยาโต้ตอบได้ อนาคตจักรของสสารจะแสดงออกถึงจักรกลนิยมที่ไม่อาจมองเห็นได้ หรือ การกระทำซ้ำในแบบเดียวกัน ดังเช่นการโคจรของดาวนพเคราะห์ และแสดงออกถึง อนาคตภาพ (teleology) หรือจุดมุ่งหมายที่ไม่รู้สึกตัว หรือการมีจุดประสงค์ เช่น การสร้างใยขึ้นเป็นรังของแมลงมุม

ชั้นตายนานไม่ได้วัดอ้างที่จะรู้ถึงธรรมชาติภายในหรือแก่นแท้ของสสารว่าเป็นอะไร เขาถือว่า เป็นหน้าที่ของวิทยาศาสตร์กายภาพที่จะสำรวจตรวจสอบความลึกลับของสสาร สามัญสำนึกบอกว่า สสาร เป็นจริงอย่างมากและกระทำการ แต่สามัญสำนึกก็ให้ทัศนะว่า สสารคืออะไร ตามที่ตามองเห็นซึ่งเป็นทัศนะที่ค่อนข้างหยาบ และการที่นักปรัชญาบางคนพยายามปฏิเสธการมีอยู่ของสสารก็ไร้ผล เพราะความคิดของมนุษย์ไม่เพียงพอที่จะเข้าใจถึงแก่นของสสารได้ เพราะสสารจะเป็นบางสิ่งที่เกินกว่าสารัตถะใดจะบอกถึงได้เสมอ ดังนั้น สสารแตกต่างจากสารัตถะ เพราะมันมีธรรมชาติที่เคลื่อนไหวอยู่เสมอ และแฝงเร้นอย่างลึกซึ้งภายในลักษณะที่ปรากฏออกมา ขณะที่สารัตถะเป็นเพียงพื้นผิวที่ปราศจากเนื้อสาร แต่สสารนั้นเติบโต เคลื่อนที่ และกระทำการ

กล่าวได้ว่า ลัทธิธรรมชาตินิยมของชั้นตายนายอมรับว่าสสารเป็นรากฐานของสิ่งที่มีอยู่ทั้งหลาย คือ ทุกสิ่งที่มีอยู่ต้องมีสสารอยู่เบื้องหลัง แต่ชั้นตายนานไม่ได้ยืนยันว่าสสารเท่านั้นที่มีอยู่ เพราะเขาไม่ได้ปฏิเสธสิ่งที่มีอยู่แบบจิตใจ เขาแยกเอาภาวะที่ขึ้นอยู่กับวิญญาณหรือความสำนึกออกจากภาวะที่ขึ้นอยู่กับสสาร เช่น ความคิดเกี่ยวกับการเขียนภาพ ไม่ใช่เป็นการเขียนภาพ หรือกล่าวได้ว่าความรู้สึกของจิต แม้ว่าจะขึ้นอยู่กับสสาร แต่ไม่ใช่สิ่งเดียวกับธรรมชาติที่ตรงกับความรู้สึกนั้น การมีอยู่ของสสารต้องอยู่ในระบบของอวกาศ - เวลา สสารต้องมีที่อยู่ภายในที่ว่างและอยู่ภายใต้การล่วงไปของเวลา แต่ขอบเขตของวิญญาณอ้างถึงการมีอยู่ที่อยู่ภายในเวลา แต่ไม่ได้มีอยู่ในอวกาศ หรือที่ว่าง

อีกทัศนะหนึ่งที่สอดคล้องกับเรื่องนี้ ก็คือ ชั้นตายนากล่าวถึงความแตกต่างระหว่างจิตชีวิต (psyche) กับวิญญาณหรือความสำนึก จิตชีวิต หมายถึง กลไกสำคัญภายในร่างกาย ซึ่งทำให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ได้ การทำหน้าที่ต่าง ๆ เช่น การหายใจ การกิน การนอน การเดิน เหล่านี้เป็นหน่วยงานของจิตชีวิต การทำงานหรือกิจกรรมของจิตชีวิตทั้งหมดอยู่ในระเบียบ

ที่สังเกตได้ และศึกษาได้ด้วยวิชาพฤติกรรมศาสตร์ ชีววิทยา และจิตวิทยา ส่วนวิญญาณ เป็นอาณาเขตของประสบการณ์ที่เป็นความรู้สึกซึ่งเป็นอิสระ เช่น การจินตนาการ การเพ้อฝัน ซึ่งร่างกายที่เป็นสสารทำไม่ได้ วิญญาณจึงมีคุณสมบัติในเชิงไตร่ตรองและการประพันธ์ โดยจำเป็น ขณะที่สสารนั้น แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่ก็มีคุณสมบัติที่เปรียบเหมือนกับเป็นไม้และตาบอด สสารไม่ว่าจะมีความรู้สึกหรือวิญญาณก็จริงแต่สสารก็คำจูนทำให้วิญญาณเป็นสิ่งเป็นไปไม่ได้ เพราะวิญญาณไม่อาจจะคำจูนตัวเองได้ ต้องอาศัยกลไกบางอย่างที่เป็นสสารจึงจะมีอยู่ได้ และการมีอยู่ของวิญญาณเท่ากับได้เพิ่มมิติใหม่อีกมิติหนึ่งให้กับการมีอยู่ โดยอาศัยทัศนียภาพต่าง ๆ ที่มันมอง และความคิดต่าง ๆ ที่มันคิด แต่วิญญาณไม่ได้มีอำนาจที่จะทำอะไร ก็เหมือนกับสารัตถะที่ไม่มีอำนาจใด ๆ วิญญาณมีอยู่และเติบโตขึ้น เพื่อจะรู้สึกในสิ่งต่าง ๆ

จะเห็นว่า ความเป็นสสารนิยมของชันตายนามีลักษณะที่แตกต่างจากสสารนิยมทั่วไป คือ เขาเปิดโอกาสให้วิญญาณได้เป็นสิ่งที่อยู่อย่างไม่ใช่สสารและยอมให้สารัตถะและความจริงได้เป็นภาวะหรือมีสถานภาพบางอย่าง ซึ่งเป็นอสสารและไม่ได้อยู่ภายในเวลาสารัตถะความจริง และวิญญาณเป็นรูปแบบที่สำคัญของภาวะ แต่ทั้งสามสิ่งไม่มีอำนาจที่จะผลักดันให้สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้น เช่น บทร้อยกรอง หรือความคิด ไม่อาจจะเข้าไปแทรกแซงในเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสสาร มันได้ทำได้เพียงเข้าไปแทรกแซงในฐานะที่เป็นอุดมคติที่ช่วยให้เกิดความเพลิดเพลิดและเป็นผลสะท้อนเท่านั้น

เรื่องสุดท้ายที่จะกล่าวถึงก็คือ ปัญหาว่า ทำไมชันตายนาคจึงคิดว่าขอบเขตของภวันต์ทั้ง 4 นี้มีความสำคัญ? ก่อนอื่นต้องกล่าวเสียก่อนว่า ชันตายนายอมรับในความสำคัญของสามัญสำนึก ปรัชญาจะพิสูจน์ตัวเองว่าเป็นวิธีการพิเศษที่ช่วยให้เกิดปัญญาความรู้ไม่ได้ถ้าถอยออกจากชีวิตจริง หรือ ถ้าละเลยการบอกเล่าของสามัญสำนึก อย่างไรก็ตาม ปรัชญาต้องยอมรับด้วยว่าสามัญสำนึกของคนเราให้ความเข้าใจที่หยาบ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงตกแต่งที่แน่นอน ดังนั้นจุดใหญ่ใจความของการแยกแยะ ความสำคัญระหว่างภวันต์ชนิดต่าง ๆ ก็คือ เพื่อจะได้มาซึ่งแบบของความรู้ที่มั่นคงและแน่นอนบนรากฐานของสิ่งที่สามัญสำนึกสามารถรับรองได้

ชันตายนาคคิดว่า ขอบเขตของสารัตถะมีความสำคัญเป็นพื้นฐาน เพราะสารัตถะคือ ตัวหลักการที่จะชี้บอกถึงความแตกต่างเพราะสารัตถะแต่ละหน่วย คือ รูปแบบที่แจ่มแจ้ง เราไม่อาจจะแยกความแตกต่างของสิ่งใดได้ ถ้าไม่มีความแตกต่างที่เป็นสาระสำคัญ

นอกจากนี้สารัตถะยังเป็นคุณสมบัติที่สร้างความเพลิดเพลินให้แก่ความรู้สึก ซึ่งเป็นต้นตอของความดีในชีวิต เพราะถ้าไม่มีสารัตถะทุกสิ่งก็อาจจะสับสนวุ่นวาย

ส่วนขอบเขตของสสารนั้น มีความสำคัญในฐานะที่เป็นสิ่งที่อยู่ที่แตกต่างกันจากเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสสาร และแตกต่างจากสิ่งที่เป็นเพียงความเห็นของเราเกี่ยวกับวัตถุตัวเหตุการณ์นั้นไม่จริงและไม่เท็จ แต่ประโยคที่เราแสดงถึงเหตุการณ์นั้นต่างหากที่จริงหรือเท็จได้ ความจริงเป็นการบรรยายเชิงอุดมคติของเหตุการณ์และไม่ได้มีอยู่ภายในประสบการณ์หรือในมนัส

ชั้นตายนาย้ำว่า ขอบเขตของความจริงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครือข่ายหนึ่งของขอบเขตแห่งสารัตถะ ทั้งนี้เพื่อจะหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นความผิดพลาดของลัทธิปฏิบัตินิยมและจิตนิยม ลัทธิปฏิบัตินิยมทำให้ความจริงกลายเป็นบทบาทหนึ่งของประสบการณ์ ได้นำเอาความจริงไปปนกับประสบการณ์ ประสบการณ์หรือวิญญาณนั้นเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นปฏิบัตินิยมก็ถือว่า ความจริงนั้นเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ชั้นตายนาคิดว่าเป็นทัศนะที่ขัดแย้งเพราะเหตุการณ์ต่างหากที่เปลี่ยนแปลงไม่ใช่ความจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ ถ้าความจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงแล้ว ความจริงบางอย่างจะกลายเป็นเท็จ มันจึงไม่มีสาระสำคัญอะไรเช่นเดียวกัน พวกจิตนิยมทำให้ความจริงเป็นความแท้จริงเชิงจิตใจ (หมายความว่ามืออยู่ในจิตซึ่งรู้จักความจริงนั้น) จึงเป็นการนำความจริงไปปนกับความคิด หรือ อาณาจักรของวิญญาณลัทธิจิตนิยมอ้างว่า การมีอยู่ของความจริงบอกถึงการมีจิตผู้เข้าใจความจริง เพราะความจริงที่ไม่มีผู้เข้าใจย่อมไม่ใช่ความจริง ข้อผิดพลาดตรงนี้คือ ข้อแรก เป็นการยอมรับ ความจริงเป็นบางสิ่งที่มีอยู่ หรือเกิดขึ้น ข้อสอง เป็นการนำเอาความเข้าใจ เชิงอุดมคติไปปนกับความคิด หรือ มนัสที่มีอยู่จริง ความจริงนั้นมีภาวะ เพราะมันคือ สารัตถะที่ซับซ้อนคือเป็นชุดของความสัมพันธ์ แต่ไม่มีการมีอยู่

ขอบเขตสุดท้าย คือ วิญญาณ วิญญาณมีความสำคัญเพราะวิญญาณเป็นลักษณะที่แปลกที่สุดของการมีอยู่ของมนุษย์ วิญญาณเป็นสิ่งที่แสดงถึงบุคลิกลักษณะของมนุษย์ มันจะปรากฏเมื่อประสบการณ์ที่มีการสำนึกได้เกิดขึ้น วิญญาณไม่ได้มีพลังที่จะทำให้สิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป หรือบังคับให้ร่างกายกระทำการ แต่บทบาทของวิญญาณ คือ การรู้สึกต่อวัตถุและรับรู้วัตถุอย่างมีอารมณ์ในแบบการให้ความหมายของมนุษย์ วิญญาณสามารถจะจินตนาการว่าตัวมันเป็นอิสระจากสสารทั้งหลาย และความเป็นไปของโลก หรือ ตัวมันสามารถแยกออกจากร่างกายได้ แต่จริง ๆ แล้วเป็นไปไม่ได้ วิญญาณมีลักษณะเชิงกวีโดยธรรมชาติ และสามารถจะแสวงหาสัญลักษณ์สำหรับตัวเองที่เหมาะสมกับจุดประสงค์ของตน

คุณค่าที่ยิ่งใหญ่ของวิญญาณ ก็คือ มันสามารถคงความเป็นอิสระได้ แม้ว่ามันจะถูกควบคุมไว้ด้วยความรู้และสามัญสำนึก ซึ่งจะทำให้มันเป็นสิ่งที่มั่นคง และสามารถหลีกเลี่ยงความยุ่งเหยิง และความขัดแย้งต่าง ๆ ชีวิตแห่งวิญญาณต้องสอดคล้องกับชีวิตแห่งเหตุผล สำหรับชั้นตายนานา ชีวิตแห่งวิญญาณที่แท้จริงเกี่ยวพันกับการขัดเกลาความรู้ในตัวเองอย่างรอบคอบ เพื่อที่จะบรรลุความเปลือยเปลienที่แยกออกมาและไม่ใช้สิ่งหลอกลวง โดยในเวลาเดียวกัน ยังคงไว้ซึ่งการยอมรับต่อโลก หรือต้นตอการมีอยู่ของตัวเอง วิญญาณจะเป็นอิสระหรือ มีภาวะที่เปลือยเปลienเป็นสุขไม่ได้ ถ้ามันถูกหลอก และศัตรูตัวร้ายที่สุดของวิญญาณก็คือตัวเอง เพราะการหลอกตัวเอง จะทำให้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ แตกกระจายไป ความหวังผิด ๆ ความสลดใจ ความปรารถนาที่ไม่มีความสมหวัง การคาดหวังที่ไม่มีแก่นสารล้วนมาจากการประมาณตัวเองที่สูงเกินไป หรือต่ำเกินไป ความขัดแย้ง ความกังวล เป็นสิ่งที่ปิดกั้นวิญญาณไม่ให้ เป็นอิสระ แต่ก็ต้องยอมรับว่า ชีวิตจะหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านี้ไม่ได้ การมีชีวิตอยู่จะไม่มีค่าถ้ามันไม่ นำความเปลือยเปลienโดยตรงใด ๆ มาด้วย ความเปลือยเปลienโดยตรง หมายถึงความเปลือยเปลienที่เกิดจากการมีจิตใจสงบ พึงชาน ซึ่งจำต้องมีช่วงเวลาที่เราจะหยุดหาความบันเทิงจากวัตถุ และต้องมีการแยกออกจากการดำเนินไปของเวลา และสิ่งที่มีอยู่ต่าง ๆ ที่เป็นเพียงเครื่องมือในการแสวงหาความสุข สำหรับ ชั้นตายนานา ความเปลือยเปลienหรือชีวิตที่ดีนั้น ไม่อยู่ภายใต้เวลาในแง่ของคุณภาพ แต่ต้องใช้เวลาและต้องสัมพันธ์กับบางสิ่งซึ่งมากกว่าคุณสมบัติที่เพียงช่วยให้เราเป็นเจ้าของและสนับสนุนชีวิตที่ดี ดังนั้น ปรัชญาจะช่วยให้เราเกิดความกระจ่างในสภาวะและการมีอยู่ และขอบเขตของภวันต์ทั้งหมด ถ้าหากว่าปรัชญาไม่มองอะไรตื่น ๆ และสับสน ปรัชญา ก็จะเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับความหมายที่ว่า ความรักในความรู้ หรือ รักในปัญญาอย่างแท้จริง

กล่าวได้ว่า ชั้นตายนานา เป็นนักปรัชญาคนหนึ่ง ในศตวรรษที่ 20 ซึ่งมีอยู่ไม่มากนักที่สามารถสร้างระบบความคิดรวบยอดที่ไม่ยากเกินไปต่อความเข้าใจได้อย่างสมบูรณ์ เขาต้านทานต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ในลัทธิธรรมชาตินิยม ของเขาซึ่งยอมรับทั้งสามัญสำนึกและอุดมคติของมนุษย์ หรือ แรงบันดาลใจจากจินตนาการ แม้ว่า เขาจะเชื่อในการแยกออกจากการมีอยู่ แต่เขาก็ไม่ใช่มองโลกในแง่ร้าย เขาชื่นชมความจริง และความงาม ขณะเดียวกันก็วางมันไว้บนรากฐานแห่งธรรมชาตินิยม เพื่อความเข้าใจ และความเปลือยเปลienที่แท้จริง

สรุปปรัชญาของขันตยาณา

1. **ลักษณะทั่วไป** ปรัชญาธรรมชาตินิยมของขันตยาณาเป็นการรวมแนวคิดเรื่องของธรรมชาติกับอุดมคติเข้าด้วยกัน นั่นก็คือ จิตวิญญาณเป็นตัวให้ความหมายสิ่งที่ดีเลิศต่าง ๆ โดยมีพื้นฐานอยู่ที่สิ่งที่อยู่อย่างธรรมชาติ หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่ง อุดมคติของมนุษย์มีต้นกำเนิดอยู่ที่ธรรมชาติ และธรรมชาติจะพัฒนาไปเป็นอุดมคติ แต่นักปรัชญาจะต้องไม่สับสนระหว่างรูปแบบหรือสารัตถะกับสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือสสาร คือ ต้องแยก “สารัตถะ” กับ “การมีอยู่” ออกจากกัน สารัตถะ คือ รูปแบบบริสุทธิ์ หรือ คุณสมบัติซึ่งเป็นประสบการณ์ของจิตมนุษย์ สารัตถะจะคงทนถาวร ส่วนการมีอยู่ ก็คือ วัตถุสสาร หรือสิ่งเฉพาะที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งสองอย่าง คือ สารัตถะกับการมีอยู่เป็นคนละสิ่งกัน เช่น ความงาม ไม่ใช่การมีอยู่ หรือ วัตถุ แต่เป็นสารัตถะหรือรูปแบบที่วัตถุได้กระตุ้นให้เกิดขึ้น ปรัชญาธรรมชาตินิยมจะไม่สมบูรณ์ ถ้ายอมรับเพียงการมีอยู่ของวัตถุสสารเท่านั้น เพราะเป็นการละเลยความสำคัญของจินตนาการและปัญญา ซึ่งเป็นตัวที่มองเห็นสารัตถะ แม้ว่า ธรรมชาตินิยมอาจจัดเป็นลัทธิหนึ่งของสสารนิยม แต่สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่จะต้องกล่าวถึงซึ่งเป็นทัศนะของธรรมชาตินิยมที่ต่างออกไปจากสสารนิยมก็คือ ขันตยาณาไม่ได้ลดทอนมนุษย์ลงเป็นเพียงสัตว์ที่มีแรงกระตุ้นตามธรรมชาติ หรือ เป็นสสารที่เกิดจากการรวมตัวของอะตอม แต่ถือว่ามนุษย์เกิดจากกระบวนการวิวัฒนาการอันยาวนานมาจนถึงขั้นที่ความต้องการทางชีววิทยาพัฒนาไปเป็นเหตุผลและอุดมคติ มีจิตมีจินตนาการสามารถปรับปรุงความต้องการของตนให้มีความหมาย และมีระเบียบ ดังนั้น ขันตยาณา เสนอความคิดเรื่อง “การแยกจากกัน” ขึ้น เพื่อให้มนุษย์ตระหนักว่าโดยการมีอยู่มนุษย์เป็นสัตว์ธรรมชาติ ขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งที่มีเหตุผลและอุดมคติ ทุกสิ่งที่เป็นอุดมคติต้องมีพื้นฐานเป็นธรรมชาติและทุกสิ่งที่เป็นธรรมชาติก็ต้องพัฒนาไปเป็นอุดมคติ ต้องระลึกว่า จะตัดความคิด หรือ เหตุผลของมนุษย์จากความเกี่ยวข้องกับโลกธรรมชาติไม่ได้ แต่มนุษย์จะต้องใช้เหตุผลไตร่ตรองเพื่อสร้างคุณค่าแท้จริงให้กับธรรมชาติของมนุษย์

2. ชีวิตแห่งเหตุผล

ขันตยาณาให้ความสำคัญต่อเหตุผล ในฐานะที่เป็นสิ่งที่จะสร้างคุณค่าแท้จริงและความกลมกลืนแก่ชีวิต เหตุผลเป็นตัวไตร่ตรองหรือใช้ปัญญาเพื่อมองเห็นแบบแผนทั่วไป และ

เป็นตัวจินตนาการเพื่อสร้างความกลมกลืนของอุดมคติ เหตุผลจะเกิดขึ้นเมื่อมีความพยายามอย่างรู้สึกตัว เพื่อจะหาระเบียบชีวิตแห่งเหตุผลประกอบด้วย ชั้นต่าง ๆ 5 ชั้น ดังนี้

- ชั้นสามัญสำนึก เหตุผลในขั้นนี้เป็นการเข้าใจหรือตัดสินใจหรือตัดสินประสบการณ์ต่าง ๆ เช่น บุคคล สถานที่ วัตถุ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงเสมอ เหตุผลจะมองหาแบบแผนที่มีประโยชน์และให้ความพึงพอใจของวัตถุต่าง ๆ ที่มีอยู่

- ชั้นสังคม เหตุผลในขั้นสังคมแสดงออกมาในระเบียบของสังคม สังคมแสดงออกถึงความพยายามที่จะบรรลุถึงระเบียบร่วมกันของผลประโยชน์ระหว่างปัจเจกบุคคล ซึ่งต้องรวมส่วนประกอบที่เป็นธรรมชาติ และอุดมคติเข้าด้วยกัน หรือ แรงกระตุ้นและเหตุผลต้องกลมกลืนกัน เพื่อที่ว่า ความรักในครอบครัวและประเทศจะได้บรรลุถึงการเป็นองค์กรของมนุษย์ ยิ่งระเบียบของสังคมมีเหตุผลมากขึ้นเท่าใด ก็จะมีความเป็นสากลมากขึ้นเท่านั้น

- ชั้นศาสนา ศาสนาก็คือศีลธรรมในขั้นหลังเหตุผล เมื่อมนุษย์ได้ตัดสินใจเลือกคำสอนหนึ่งที่เขาเชื่อว่าจะนำไปสู่สิ่งที่ดีในอนาคต เป็นหลักปฏิบัติ ศาสนาโดยทั่วไปมักยึดถือความเป็นจริงตามตัวอักษรทำให้เกิดความหึงหะงและสับสน แต่ศาสนาใดที่ขึ้นถึงระดับเหตุผลแล้วศาสนานั้นก็จะมีคุณค่าแท้จริงแก่ชีวิตมนุษย์ ชันตยานาพยายามที่จะหาคุณค่าที่สมเหตุสมผลของศาสนาภายในโลกธรรมชาติ เพราะอดีตที่ผ่านมามนุษย์อธิบายศาสนาด้วยสาเหตุที่เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นการเข้าใจผิดในบทบาทของศาสนา ชันตยานาอธิบายศาสนา ดังนี้ ข้อที่หนึ่ง ศาสนากับวิทยาศาสตร์คือ ด้านที่ต่างกันของความสัมพันธ์ของมนุษย์กับโลกธรรมชาติ ศาสนาจะต้องไม่ไปขัดแย้งหรือก้าวล่วงไปในขอบเขตของวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ข้อที่สอง ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐานของชาตินิยม เพราะชาตินิยมเป็นพื้นฐานของความรู้ทุกอย่างของมนุษย์ ชันตยานา เชื่อว่ามีความเกี่ยวพันกันระหว่างอาณาเขตของชาติกับสิ่งเหนือธรรมชาติ สองอาณาเขตรวมกันเป็นความจริงรวบยอด ซึ่งความรู้ศีลธรรมและอารมณ์ของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความจริงนี้ ดังนั้น สำหรับชันตยานา คำว่า “ธรรมชาติ” ไม่ใช่จำกัดลงในขอบเขตของสสาร พลังงาน และการเคลื่อนที่เท่านั้น

- ชั้นศิลปะ ศิลปะเป็นการแสดงออกอย่างชัดเจนว่า ทุกสิ่งที่เป็นธรรมชาติมีจุดหมายเป็นอุดมคติ และทุกสิ่งที่เป็นอุดมคติต้องมีพื้นฐานเป็นธรรมชาติ ศิลปะ เป็นเครื่องหมายของความก้าวหน้าในชีวิตแห่งเหตุผล นั่นคือ มนุษย์สามารถจัดรูปแบบวัตถุให้กลมกลืนกับความปรารถนาของตนและเป็นประโยชน์ต่อชีวิต ชันตยานาไม่แยกประโยชน์ของศิลปะออกจาก

คุณค่าทางสุนทรียะความงาม คือ ความพึงพอใจ ความพึงพอใจก็เป็นคุณสมบัติของวัตถุ ซึ่งมีประโยชน์ต่อมนุษย์ แสดงว่าชั้นตายนานถือว่าศิลปะเป็นไปเพื่อสร้างคุณประโยชน์หรือความสุขให้แก่มนุษย์ไม่ใช่เพื่อตัวศิลปะเอง การมีประโยชน์ต่อมนุษย์ คือ ความดีในตัวเองของศิลปะ

- ชั้นวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ คือ ความรู้ที่ได้แผ่ขยายออกไปได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น มีการใช้การทดสอบและการตรวจสอบแก้ไข ทำให้มนุษย์ได้รู้ความจริงที่สูงกว่าสามัญสำนึก วิทยาศาสตร์แบ่งออกเป็นวิทยาศาสตร์กายภาพ หรือวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ กับวิทยาศาสตร์รูปแบบหรือตรรกวิทยา วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เช่น ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา ซึ่งต้องอาศัยวิทยาศาสตร์รูปแบบ หรือ ตรรกวิทยา มาอธิบายเพื่อสร้างกฎทั่วไปวิทยาศาสตร์ธรรมชาติจึงใช้ตรรกวิทยาเป็นวิธี แต่ไม่ได้ยอมรับความจริงของความสัมพันธ์เชิงรูปแบบมากไปกว่าความจริงของสสาร แต่ถ้าหากมีการนำเอาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติไปเป็นวิธีของตรรกวิทยา หรือ มีการพิสูจน์ความจริงโดยใช้ความคิดเท่านั้นโดยไม่มีการสังเกตทดลองแล้วก็จะเกิดศาสตร์เทียม คือ อภิปรัชญา และจิตวิทยา ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม

3. อณาจักรแห่งภวันต์

ชั้นตายนายังคงอยู่บนจุดยืนของการแยกสารัตถะออกจากการมีอยู่ การมีอยู่ คือ บางสิ่งที่เกิดขึ้นภายในช่วงเวลาจึงเปลี่ยนแปลงได้ การมีอยู่มีทั้งที่เป็นกายภาพและทางจิต สารัตถะ คือ คุณสมบัติ หรืออุดมคติ ซึ่งคงทนถาวร ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่และเกิดขึ้นภายในเวลา แต่มันมีภาวะบริสุทธิ์ คือ การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับตัวเอง เรารู้จักสารัตถะโดยต้องสัมพันธ์อย่างจำเป็นกับการมีอยู่ของสิ่งใดก็ตาม

ชั้นตายนานแบ่งบรรดาสิ่งที่มีอยู่ทั้งหลายออกเป็น 4 ขอบเขตด้วยกัน คือ สสาร สารัตถะ ความจริง และจิตวิญญาณ

- สสาร คือ ขอบเขตของสิ่งที่มีพลัง มีการเคลื่อนที่ การเติบโต และมีปฏิริยาโต้ตอบได้ มีการกระทำซ้ำในแบบเดียวกัน และมีการแสดงออกถึงจุดมุ่งหมายที่ไม่รู้สึกตัว การมีอยู่ของสสารอยู่ในระบอบอวกาศ - เวลา สสารเป็นรากฐานของสิ่งที่มีอยู่ทั้งหลาย

- สารัตถะ คือ ขอบเขตของธรรมชาติของการปรากฏ และความสัมพันธ์สารัตถะมีความสำคัญพอ ๆ กับสสาร เพราะเป็นตัวหลักการที่จะชี้บอกถึงความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ หรือ เป็นตัวสาระสำคัญ

- ความจริง คือ ระบบหรือชุดของสารัตถะที่เกิดขึ้นเพื่อบรรยายลักษณะของการมีอยู่ ดังนั้น ความจริงเป็นส่วนหนึ่งของสารัตถะ มีความแน่นอนถาวร แต่ไม่มีการมีอยู่เป็นเพียงชุดของความสัมพันธ์

- จิตวิญญาณ คือ ขอบเขตของความรู้สึทางศีลธรรม ไม่ใช่หมายถึง จิตชีวิต ซึ่งหมายถึงการทำหน้าที่ต่าง ๆ เช่น การหายใจ การกิน การนอน แต่วิญญาณ คือ ประสบการณ์ที่เป็นความรู้สึกอิสระ เช่น จินตนาการ ความคิดฝัน วิญญาณมีคุณสมบัติเชิงไตร่ตรองและการประพันธ์โดยจำเป็น วิญญาณแสดงถึงบุคลิกลักษณะของมนุษย์ บทบาทของวิญญาณคือ การรู้สึกต่อวัตถุ และรับรู้วัตถุในความหมายเชิงอารมณ์ที่มีมนุษย์เป็นผู้ให้ แต่วิญญาณไม่ได้มีพลังที่จะทำให้สิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป คุณค่าที่ยิ่งใหญ่ของวิญญาณ คือ สามารถเป็นอิสระแม้จะถูกควบคุมด้วยความรู้และสามัญสำนึก ชีวิตแห่งวิญญาณต้องสอดคล้องกับชีวิตแห่งเหตุผล คือ การสามารถขัดเกลาความรู้ในตัวเองอย่างรอบคอบเพื่อบรรลุความเพิลิตเพลินที่แยกออกจากการมีอยู่ ขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับโลก และการมีอยู่ของตนเอง หรือต้องไม่หลอกตัวเอง

ขอบเขตของสสารและจิตวิญญาณเป็นสิ่งมีอยู่เพราะเหตุการณ์ทางสสาร และจิตเป็นสิ่งเกิดขึ้นภายในเวลา ส่วน ขอบเขตของสารัตถะและความจริงไม่ใช่สิ่งมีอยู่ ชันตายนายายอมให้จิตวิญญาณเป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่อย่างสสาร และยอมให้สารัตถะและความจริงเป็นภาวะบางอย่าง ซึ่งอยู่ในลักษณะออสสาร ทั้งสามสิ่ง คือ วิญญาณ สารัตถะ ความจริง ไม่มีอำนาจผลักดันให้สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้น หรือ เข้าไปแทรกแซงขอบเขตของสสาร แต่มันมีอยู่ในฐานะที่เป็นอุดมคติที่ช่วยสร้างความเพิลิตเพลินแก่มนุษย์

อ้างอิง

1. Verant H. Krikorian, editor, **Naturalism on the Human Spirit** (Columbia University Press, 1944) P. 19 n., cited by Joseph L. Blau, **Men and Movements in American Philosophy**, p. 316
2. Blau, op. cit., p. 324
3. Ibid.
4. George Santayana, "The Life of Reason", **American Philosophy in the twentieth Century**, p. 22
5. Adam and Montague, **Contemporary American Philosophy**, Vol. 2 (The Macmillan Co., 1930), p. 244

คำถามท้ายบท

1. “ชีวิตแห่งเหตุผล” ประกอบด้วยชั้นต่าง ๆ อะไรบ้าง จงอธิบาย
2. ชั้นตายนากล่าวถึงศีลธรรมที่มี 3 ระดับ หมายความว่าอย่างไร
3. “การแยกจากกัน” มีสาระสำคัญอย่างไรในปรัชญาของชั้นตายนา
4. จริงหรือไม่ที่ว่า ปรัชญาธรรมชาตินิยมของชั้นตายนาไม่ได้ยอมรับว่าสสารเพียงอย่างเดียวเท่านั้นที่เป็นสิ่งมีอยู่ จงอภิปราย
5. อณัจกร์แห่งภวันต์ ประกอบด้วยภวันต์ใดบ้าง จงอธิบาย